

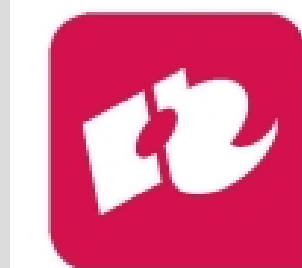
Programmaboekje

Vlaams-Nederlandse Conferentie Onderzoek Sociaal Werk en Pedagogiek
19 en 20 september 2024 Rotterdam

Rechtvaardigheid als missie: sociaal werk (onderzoek) en een rechtvaardige samenleving

Platform Lectoren
Sociaal Werk

Voorwoord

Welkom op de conferentie Rechtvaardigheid als missie: sociaal werk (onderzoek) en een rechtvaardige samenleving! Deze conferentie is een jaarlijks initiatief van het Platform Lectoren Sociaal Werk. De 2024 editie wordt georganiseerd door Hogeschool Inholland en Hogeschool Rotterdam – in samenwerking met AP Hogeschool, Arteveldehogeschool en Universiteit Gent. Centraal thema van de conferentie is de betekenis van rechtvaardigheid voor sociaal werk en sociaal werk onderzoek.

Het bevorderen van sociale rechtvaardigheid is een belangrijke waarde en opgave voor het sociaal werk. Omdat ongelijkheid groeit en grondrechten onder druk staan, kan het thema rechtvaardigheid zich verheugen op een toenemende aandacht, zowel in Nederland als in België. De laatste jaren is er ook meer oog voor de verschillende dimensies van rechtvaardigheid en hun betekenis voor de praktijk van en het onderzoek naar sociaal werk. Wat zorgt ervoor dat ervaringen en kennis van sommige groepen (niet) gehoord of serieus genomen worden? Hoe kunnen sociaal werkers rechtvaardigheid in praktijk te brengen? Hoe geven ze groepen die zich niet gehoord voelen een stem? Hoe zorgen ze dat lokale kennis en ervaringskennis worden erkend en gewaardeerd? Behoort op de bres staan tegen onrecht tot de kernopdracht van het sociaal werk? Worden sociaal werkers hiertoe voldoende opgeleid en hoe dan? En is het in de praktijk – met een volle caseload en geen facilitering vanuit werkgevers – uitvoerbaar?

In deze conferentie presenteren onderzoekers sociaal werk uit Nederland en Vlaanderen hun bevindingen over verschillende dimensies van rechtvaardigheid en de betekenis daarvan voor sociaal werk praktijken, opleidingen en onderzoek. Dit gebeurt in de vorm van key notes, presentaties, workshops en werkbezoeken. In dit programmaboekje het programma van en praktische zaken rondom de conferentie.

Veel plezier gewenst!

Het organisatieteam:

*Bart van Bouchaute
Richard de Brabander
Pieter Cools
Rudi Roose
Leonie le Sage
Leen Sebrechts
Michel Tirions*

Programma (verkort)

Donderdag 19 sept		
9.00	Inloop en registratie	Centrale hal Hoofdingang Hogeschool Rotterdam Museumpark Hoogbouw, Burgemeester S'Jacobplein 1, 3015 CA Rotterdam
10.00	Welkom opening	Atrium HR Museumpark Laagbouw
10.15	Keynote	Thomas Kampen 'Sociaal werk in morele nood? Rechtvaardigheid in tijden van radicaal-rechts populisme'
11.10-12.40	Parallelsessies Ronde 1	
12.40-13.40	Lunch Kantine Hogeschool Rotterdam Museumpark Hoogbouw	
13.45-15.15	Parallelsessies Ronde 2	
15.20-16.50	Werkbezoeken en parallelle sessies Ronde 3	
17.00-18.00	Netwerkborrel Kantine	
18.30-20.30	Diner bij Het Witte Paard. Groenezoom 245, 3075 GD Rotterdam. (indien aangemeld). het Witte Paard Rotterdam	
Vrijdag 20 september		
8.45	Inloop	Inholland Posthumalaan 90, 3072 AG Rotterdam
9.00	Keynote Auditorium	Griet Roets 'Een sociaal-ruimtelijk perspectief als hefboom voor het creëren van sociaal-rechtvaardige omstandigheden'
10.00-11.30	Parallelsessies Ronde 4	
11.40-12.40	Parallelsessies Ronde 5	
12.40- 13.30	Lunch Kantine Inholland Posthumalaan	
13.30-14.00	Auditorium	Afsluitende reflectie en gesprek
14.00-17.00	Tafels met onderzoeksthema's (voor geïnteresseerden in samenwerking onderzoek rondom een thema)	

Thomas Kampen

Prof. dr. Thomas Kampen is hoogleraar Sociaal Werk aan de Universiteit voor Humanistiek.

In zijn key note 'Sociaal werk in morele nood? Rechtvaardigheid in tijden van radicaal-rechts populisme' belicht Kampen het handelen van sociaal werkers op momenten dat rechtvaardigheid in het geding komt. Het verleden wijst uit dat sociaal werk niet altijd een antwoord heeft wanneer beleid de kernwaarden onder druk zet. Dat roept vragen op over de omgang met de opmars van radicaal-rechts populisme. Wat betekent rechtvaardigheid in radicaal-rechts populisme, welke impact heeft dat op de samenleving en hoe gaan sociaal werkers hiermee om? Kampen gaat op zoek naar antwoorden op deze vragen en naar mogelijke oplossingen voor het verstevigen van de basis voor ethisch handelen.

Informatie Keynotes

Griet Roets

Prof. dr. Griet Roets is professor in het sociaal werk, Vakgroep Sociaal Werk en Sociale Pedagogiek/IDC Stadsacademie, Universiteit Gent, België.

In haar key note 'Een sociaal-ruimtelijk perspectief als hefboom voor het creëren van sociaal-rechtvaardige omstandigheden' gaat zij dieper in op een sociaal-ruimtelijk perspectief in het sociaal werk. Deze benadering biedt een handelingsperspectief om de institutionalisering van individualiserende benaderingen te transformeren en sociaal-rechtvaardige omstandigheden te creëren voor, en met, burgers in een diversiteit van sociaal werkpraktijken. Tijdens de lezing zullen verschillende sociaal-ruimtelijke oriëntaties en voorbeelden van onderzoek toegelicht worden.

Informatie Keynotes

Organisatorische informatie

- Wifi codes zijn beschikbaar, meer informatie bij de inschrijfbalie
- Voorafgaand aan de parallel-sessies staat drinken (water/koffie/thee) bij de lokalen waar de sessies zijn.
- Voor wandelingen of werkbezoeken verzamelen in het Atrium.
- Voor wandelingen en werkbezoeken geldt een maximaal aantal deelnemers, bij de inschrijfbalie kan voor wandelingen en werkbezoeken ingeschreven worden.
- De locatie voor het diner Het Witte Paard is ruim 6 kilometer van Hogeschool Rotterdam. Bij de inschrijfbalie liggen suggesties voor hoe te reizen met openbaar vervoer.

Instructies presentatoren en chairs

- Onderzoekspresentaties duren 30 minuten (inclusief nabespreking e.d.); workshops duren 45 min-60 minuten.
- (Op verzoek van workshopleiders is de duur van de workshops aangepast).
- In de sessies zijn 'chairs' aanwezig die op de tijd letten en de nabespreking leiden.
- Organisatoren van symposia worden verzocht zelf de chair rol te vervullen.
- In alle lokalen is apparatuur voor presentaties aanwezig. Neem de presentatie op USB stick mee.

Programma (uitgebreid)

Donderdag 19 sept							
9.00	Inloop en registratie	Centrale hal Hoofdingang Hogeschool Rotterdam Museumpark Hoogbouw, Burgemeester S'Jacobplein 1, 3015 CA Rotterdam					
10.00	Welkom opening	Atrium HR Museumpark Laagbouw					
10.15	Keynote	Thomas Kampen					
	Ruimte: Collegezaal 071 (bg HB)	Ruimte: Atrium (bg LB)	Ruimte: Collegezaal 074 (bg HB)	Ruimte: MPL.03.217 (3 ^e verd. LB)	Ruimte: MPL.03338 (3 ^e verd. LB)	Ruimte: Symposiumzaal (1 ^e verd. HB)	Ruimte: MP.L11.043 (11 ^e verd HB)
Ronde 1				Chair: Jolanda Tuinstra	Chair: Diana van Dijk	Chair: Erna Hooghiemstra	Chair: Clementine Degener
11.10-12.40	Eco-sociaal werk <i>Richard de Brabander, Jeanet de Jong, Edwin Luttk, Karijn van den Berg, Maja Ročak, Erik Jansen (Symposium)</i>	Zintuigelijke kennis in onderzoek naar goede zorg voor mensen met een verstandelijke beperking <i>Maaïke Hermsen, Anja Zimmermann, Meike Heessels, Geo Timmerman, Rob Jacobs, Simone Krijgsman Lisanne den Heijer (Symposium)</i>	De rol van jongerenwerk in criminaliteitspreventie. Hoe met onderzoek recht doen aan een complex praktijkvraagstuk? <i>Sabrina Keinemans, Stijn Sieckelinck, Wendy Wesseling, Tamar Shibolet, Jolanda Sonneveld, Joep Hanrath, Jan Dirk de Jong (Symposium)</i>	De rol van sociaal werkers in het omgaan met kinderen in armoede <i>Mariette Lusse (onderzoekspresentatie)</i> Het zakgeldproject <i>Janneke Lakerveld, Bibi Ansari, Carinda Jansen (workshop)</i>	Dialogoog als ontmoeting met cliënt en zijn netwerk <i>Corine Clavero, Albert van Dieren (Onderzoekspresentatie)</i> Uitdagingen voor re-integratie in Vlaanderen en Brussel: een mixed-method onderzoek naar verschillende levensdomeinen voor, tijdens en na detentie <i>Leen Vandeveld, Dorien Brosens,</i>	Verborgen thuisloosheid in Brussel: wat woontrajecten ons leren <i>Harm Deleu, Mieke Schrooten (Onderzoekspresentatie)</i> Capabilities en Ubuntu in sociaal werk: Wat religieus geïnspireerde solidariteitsinitiatieven ons kunnen leren in een superdiverse stad <i>Sylvie van Dam, Mieke Schrooten</i>	Vraag 'Jongeren over...!' <i>Anne Dreke-Deddens (Onderzoekspresentatie)</i> Participatie van infants (0-3) in de jeugdhulp. Een praktijkwerk onderzoek (2022-2024) <i>Wendy Eerdeken, Eva Heirbaut (Onderzoekspresentatie)</i> ONT-moeten en ONT-wikkelen in pedagogische

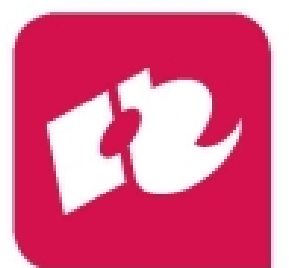
					<i>Louis Favril, Peter Raeymaeckers (Onderzoekspresentatie)</i>	<i>(Onderzoeksprentatie)</i> Leergemeenschap samenwerking tussen formele en informele hulp: mensen komen tot hun recht <i>Marco Algera (Onderzoeksprentatie)</i>	vrijplaatsen voor jeugd <i>Maike Kooijmans, Michelle van Gent (Onderzoeksprentatie)</i>
12.40-13.40	Lunch	Kantine Hogeschool Rotterdam Museumpark Hoogbouw					
	Ruimte: Rac cafe (bg PAV)	Ruimte: MP.L.03.245 (bg LB)	Ruimte: MP.L.03.244 (bg HB)	Ruimte: MP.L.03.135 (3 ^e verd. LB)	Ruimte: MP.L.03.338 (3 ^e verd. LB)	Ruimte: MP.P01.013 (1 ^e verd. PAV)	Ruimte: MP.L11.043 (11 ^e verd HB)
Ronde 2		Chair: Leen Sebrechts		Chair: Mariette Lusse	Chair: David ter Avest	Chair: Rick Kwekkeboom	Chair: Jeanet van de Korput
13.45-15.15	Sociaal werk in en voor een rechtvaardige samenleving: de rol van 'conflict' <i>Peter Raeymaeckers, Maja Ročak, Sabrina Keinemans (Symposium)</i>	Wat betekent rechtvaardigheid voor mantelzorgers? <i>Lena van Bergen, Stijn Vandavelde, Rudi Roose (Onderzoeksprentatie)</i> Werken aan paradigmashift: hoe kan de sociaal werken	Versterken van welzijn en sociale rechtvaardigheid door de Capability benadering in sociaal werk (onderzoek) <i>Annica Brummer, Michelle Van der Tier, Hennie Joosten, Marion van der Burg, Diana van Dijk (Symposium)</i>	Strategieën om te komen tot een sociaal rechtvaardige klimaattransitie <i>Saskia de Bruyn, Birgit Goris, Nathalie Drooghmans, Caro Bridts (Onderzoeksprentatie)</i>	Complexe scheiding en rechtvaardigheid <i>Els Bos-de Groot (Onderzoeksprentatie)</i> Identiteitsversterkend handelen in de pleegzorg <i>Clementine Degener (Onderzoeksprentatie icm workshop)</i>	Sociaal werkers en generatieve praktijken – voor de inclusie van mensen met verstandelijke beperking <i>Jeroen Knevel (Onderzoeksprentatie icm workshop)</i> Steunstructuren in de wijk voor	Jongeren laten dromen: MDT onderzocht <i>Wendy Wesselling, Stijn Sieckelinck, Samira Shadid (Onderzoeksprentatie)</i> YOUNGINS: The Brave Space. Een onderzoek voor en door jongeren

		betekenisvolle participatie stimuleren? <i>Mark van Dijk, Aron Leijenhorst (Workshop)</i>		Zorg voor het klimaat = Zorg voor elkaar <i>Jaap Roose, Ellen de Bruin, Ard Sprinkhuizen (Workshop)</i>		mensen met onbegrepen gedrag <i>Jaap van den Bosch, Thom Rondeel (Workshop)</i>	over mentale gezondheid van jongeren in Rotterdam west <i>Sila Nur Aslan, Lucelia Alves da Cruz, Julie van Teeseling, Thaisja Suart, Szabinka Dudevszky en Leonie le Sage (Workshop)</i>
	Ruimte: Kantine	Ruimte: MP.L.03.245 (bg LB)	Ruimte: MP.L.03.244 (bg HB)	Ruimte: MP.L.03.135 (3^e verd. LB)	Ruimte: MP.L.03.338 (3^e verd. LB)	Ruimte: MP.P01.013 (1^e verd. PAV)	Ruimte: MP.L11.043 (11^e verd HB)
Ronde 3		Chair: Lisbeth Verharen	Chair: Maja Ročak	Chair: Mariel van Pelt	Chair: Szabinka Dudevszky	Chair: Susan Ketner	Chair: Maike Kooijmans
15.20 – 16.50	<u>Werkbezoek</u> De GGD van de Toekomst: groen, gezond en duurzaam voor iedereen <i>Erik Sterk</i> <u>Werkbezoek</u> Amplify our voices- een gehoord voor duizend schaduwen <i>Luc Opdebeeck, Stijn Sieckelinck</i>	Valorisatie van onderzoek (naar jongerenwerk): Hoe video-content de afstand tussen onderzoek en praktijk kan helpen <i>Simon Mamahit (Workshop)</i> Inzicht krijgen in impact van het	Hallo, wij zijn er ook nog! Onderzoek naar politiserend werken in een VAPH voorziening <i>Elke Plovie, Steven Omblets</i> Implementeren van het recht op een menswaardig inkomen in België: de REMI-applicatie <i>Marieke Frederickx, Ilse</i>	Stadsvernieuwing als sociale praktijk <i>Marjan Moris, Ronald Crouzé, Pieter Cools (Onderzoeksprentatie)</i> Eerlijk zullen we alles (ver)delen <i>David ter Avest (Workshop)</i>	Can we be (just) friends? De beloften en valkuilen van mijn langdurige 'interpersoonlijke kennismaking' met mensen met psychosegevoeligheid in begeleid wonen contexten <i>Alke Haarsma-Wisselink (Onderzoeksprentatie)</i>	De rol van de school in de wijk: een kritisch, creatief en collaboratief <i>Rebecca de Palm, Jenny Nesselaar, Dorine van Dijk, Sanne Nijenhuis, Lynne Wolbert (Onderzoeksprentatie)</i> Gemeenschapsgericht werken in de wijk	De stem van kinderen en jongeren die in een voorziening verblijven versterken <i>Nathalie van Ceulebroeck, Leen Seebrechts (Onderzoeksprentatie)</i> Samen leren en werken aan diversiteit-sensitieve

	<u>Stadswandeling</u> ecologische rechtvaardigheid <i>Josien Hof</i> s en <i>Iris Beijeman</i>	sociaal werk via co-creatie <i>Niels Hermens,</i> <i>Jaap Ikink, Jeanet van de Korput,</i> <i>Sandra Geelhoek,</i> <i>Gideon Visser</i> (Workshop)	<i>Cornelis, Bérénice Storms</i> (Workshop)		Verbindende aanpak ten behoefte van rechtvaardige benadering van mensen met onbegrepen gedrag <i>Liesbeth Verkuyl,</i> <i>Rick Kwekkeboom</i> (Workshop)	<i>Lieneke Ebbe,</i> <i>Astrid Altena,</i> <i>Margriet Braun</i> (Workshop)	leeromgevingen in sociaal werk <i>Marjolijn Schouten, Eva Groenewegen,</i> <i>Diana van Dijk</i> (Workshop)
17.00-18.00	Netwerkborrel Kantine						
18.30	Diner bij Het Witte Paard. Groenezoom 245, 3075 GD Rotterdam het Witte Paard Rotterdam						
Vrijdag 20 september							
8.45	Inloop	Inholland Posthumalaan 90, 3072 AG Rotterdam					
9.00	Keynote Auditorium	Griet Roets					
	Ruimte 3-124	Ruimte 4-422	Ruimte 4-414	Ruimte 4-132	Ruimte 4-131	Ruimte 4-124	Ruimte 4-119
Ronde 4	Chair: Richard de Brabander	Chair: Leonie le Sage	Chair: Femke Kaulingfreks	Chair: Pieter Cools	Chair: Rudi Roose	Chair: Margriet Braun	
10.00 – 11.30	Anything goes? Neoliberalisering in opleidingen sociaal werk zet rechtvaardigheid als missie onder druk <i>Bart van Bouchaute</i> (Workshop)	Recht op ouder worden <i>Betty Langeler, Leida Janssen, Alie Velvis</i> (Workshop) Tot de dood ons scheidt! Sociaal werk op het	Versterking van Samenwerkingsket en in het Zorg, Veiligheids- en Sociaal Domein in Veiligheidsregio IJsselland: Recht doen aan de verhalen <i>Monica Stouten, Wilma Rademaker</i>	In een epistemologisch verdomhoekje <i>Jeroen Boekhoven, Jaap Olthof</i> (Onderzoeksprentatie) Epistemic injustice in de samenwerking	Wijkwaardenkaart: collectief beeld van de buurt van binnenuit <i>Annica Brummel, Michelle van der Tier, Robin Smits</i> (Onderzoeksprentatie)	Jongerenwerkers aan zet in strijd tegen armoede en schulden: een gezamenlijk leren en onderzoeksproces <i>Wendy Wesseling, Stijn Sieckelinck, Anaïs Feron</i>	De Sociale Kwaliteit benadering: een bruikbaar perspectief bij het werken aan rechtvaardigheid <i>Mariël van Pelt, Jolanda Tuinstra, Lisbeth Verharen, Judith Wolf</i>

	De blik op onrechtvaardig handelen inzichtelijk gemaakt voor sociaal werkers door het werk van Judith N. Shklar <i>Peter Dijkstra (Workshop)</i>	scherpst van de snede <i>Wim Boluijt, Jolanda van Omme (Workshop)</i>	<i>(Onderzoeksprentatie)</i> Down the rabbit hole <i>Carolien Terhorst, Stef Dingemans, David ter Aves (Workshop)</i>	tussen ervaringsdeskundigen en sociaal werkers <i>Josine Steenvoorde (Workshop)</i>	Sociale innovatie als middel om rechtvaardigheid structureel in te bouwen, en de rol van sociaal werk daarbij <i>Erna Hooghiemstra (Onderzoeksprentatie)</i> Gezond in Noord: ontwerp van een gezondheidscommunity <i>Nicole Moorman, Koen Dortmans (Onderzoeksprentatie)</i>	<i>(Onderzoeksprentatie)</i> KOPPEling uit eigen kring <i>Susan Ketner, Jacoline van der Slot (Workshop)</i>	<i>(Symposium)</i>
		Ruimte 3-124	Ruimte 4-422	Ruimte 4-414	Ruimte 4-132	Ruimte 4-131	Ruimte 4-124
Ronde 5	Chair: Peter Dijkstra	Chair: Stijn Sieckelinck	Chair: Bart van Bouchaute	Chair: Michel Tirions	Chair: Richard de Brabander	Chair: Marjolijn Schouten	Chair: Leonie le Sage
11.40 – 12.40	Kunst inclusief Stefanie van Zal <i>(Onderzoeksprentatie)</i> Verhalen die verbinden: een onderzoek naar de inzet van de	Rechtvaardigheid zoeken in alternatieve toekomsten: Een levensloopbenadering <i>Pascal Debruyne, Sylvie Van Dam, Kaat Van Acker</i>	De-institutionalisering : zijn mensenrechten hefboom voor rechtvaardigheid? <i>Dries Cautreels (Onderzoeksprentatie)</i>	“Het gaat niet over mij” Ervaringskennis als nieuwe kennissoort <i>Robin Smits, Annica Brummel (Onderzoeksprentatie)</i>	Verduurzaming en ecosociaal werk met woningeigenaren in de provincie Utrecht <i>Bruno Meeus, Maarten ter Huurne (Onderzoeksprentatie)</i>	Rechtvaardigheid & het recht om rechten te hebben <i>Jeanette Hartman (Onderzoeksprentatie)</i> KOMT TE VERVALLEN Platform Aanpak Criteria	Samenwerking tussen onderwijs en zorg voor jeugd. Een kijkje in de keuken. <i>Viviënne Wolterink, Eli Haafkens, Margriet Braun</i>

	roman in het sociaal werk <i>Hanneke van Lieshout</i> (Onderzoeksprentatie)	(Onderzoeksprentatie) Institutionele parentificatie? Ongelijke kansen voor ouders en kinderen in opvangcentra voor asielzoekers <i>Kaat Van Acker, Katja Fournier & Dirk Geldof</i> (Onderzoeksprentatie)	Inclusief en politiserend actie- en ontwerponderzoek in het sociaal domein <i>Paula Smith, Femke Kaulingfreks</i> (Onderzoeksprentatie)	Ervaringskennis en -deskundigheid in de opleiding SW <i>Monique Engelbertink, Elske van Oostaijen, Mariette van Hees, Mark van Dijk, Sascha van Gijzel</i> (Onderzoeksprentatie)	Sociale infrastructuur en betekenisvolle ontmoetingen in de wijk <i>Michelle van der Tier, Chantal van Lieshout, Annica Brummel, Griet Roets</i> (Onderzoeksprentatie)	Kindermishandeling (PACK). Een participatief actieonderzoek om met een andere bril naar kindermishandeling te leren kijken. <i>Susan Ketner, Anna Veldhuizen, Rebecca Steendam</i> (Onderzoeksprentatie)	(Onderzoeksprentatie) Inzet externe ondersteuning in Nederlands basisonderwijs – een kritische reflectie <i>Rogier Kattenberg, Tessa de Wild</i> (Onderzoeksprentatie)
12.40-13.30	Lunch Kantine						
13.30-14.00	Auditorium	Afsluitende reflectie en gesprek					
		Ruimte 4-422	Ruimte 4-414	Ruimte 4-132	Ruimte 4-131		
14-17.00	Thematafels: oriëntatie samenwerking onderzoek rondom thema	Grenswerk: verhouding jeugdhulp en de sociale basis (Margriet Braun en Dorien Graas).	Duurzaamheid en ecosociaal werk (Maja Rocak, Richard de Brabander en Erik Jansen).	Politisierend werken (Mariel van Pelt en Lisbeth Verharen)	Collectieve elementen van ervaringskennis. (Alie Weerman)		

Abstracts ronde 1

Symposium: Eco-sociaal Werk

Richard de Brabander, InHolland

Jeanet de Jong, BPSW

Edwin Luttk, Sociaal Werk Nederland

Karijn van den Berg Movisie

Maja Ročak, Fontys en Zuyd Hogeschool

Erik Jansen, HAN

De sociale gevolgen van de klimaatcrisis en ecologische crisis voor kwetsbare en gemarginaliseerde groepen worden steeds zichtbaarder. Deze crises zijn verbonden met maatschappelijke kwesties als sociaaleconomische ongelijkheid, gezondheidsverschillen, gezonde leefomgeving, voedsel-, water- en luchtkwaliteit en mensenrechten en politieke macht. Eco-sociaal werk kan een belangrijke rol spelen in zowel het omgaan met de gevolgen van deze crises als in het ontwikkelen en ondersteunen van eco-sociale praktijken. In eco-sociale praktijken komen verschillende vormen van rechtvaardigheid samen: sociaaleconomische, maar ook kennisrechtvaardigheid voor zover het aandacht vraagt voor andere kennisvormen en kennispolitiek, en erkenningsrechtvaardigheid voor zover ecosociale praktijken plekken zijn om te zijn wie je wil zijn.

Het afgelopen jaar deden we onderzoek naar eco-sociale praktijken. Maar de uitkomsten daarvan roepen de nodige vragen en discussie op: op welke manier kunnen we lokale kennis vanuit eco-sociale praktijken waarderen? Hoe verhouden de werkwijze van eco-sociale praktijken zich tot bestuurlijke werkwijzen en verantwoordingskaders? Hoe kunnen eco-sociale praktijken worden geïntegreerd in bredere maatschappelijke initiatieven en beleidsmaatregelen? Hoe kunnen eco-sociale praktijken worden aangepast om tegemoet te komen aan de specifieke behoeften en rechten van gemarginaliseerde groepen? Welke rol speelt sociaal werk in het ondersteunen van ecosociale praktijken en welke rol zou zij moeten pakken? Hoe verhoudt eco-sociaal werk zich tot politiserend werken?

Naast het onderzoek naar eco-sociale praktijken hebben we een enquête uitgezet onder sociaal werkers in Nederland om inzicht te krijgen in hun visie op eco-sociaal werk en de rol die zij kunnen en willen spelen in de klimaatcrisis, ecologische crisis en de sociale gevolgen daarvan. Uit de resultaten blijkt dat dit een complex thema is waarin sociaal werkers nog steeds hun weg proberen te vinden. Deze bevindingen onderstrepen de noodzaak van verder onderzoek en begrip van de uitdagingen en mogelijkheden die eco-sociaal werk met zich meebrengt voor sociaal werkers in Nederland.

Juist omdat er nog zo veel vragen zijn vinden we het belangrijk om in dit symposium Vlaamse en Nederlandse collega's het platform te kunnen bieden om met elkaar, op basis van eigen (deels nog te starten) onderzoeken, en interesses op dit thema, in gesprek te gaan.

Doel van het symposium is om onderzoekers met elkaar te verbinden en de kennishiaten, consequenties voor het onderwijs en sociaal werk praktijk te verkennen en relevante (onderzoek) vragen te articuleren. We beginnen het symposium met een korte presentatie van ons onderzoek naar eco-sociale praktijken en de enquête en focusgroepen met sociaal werkers. We staan vervolgens stil bij een aantal bestaande praktijken uit Nederland en Vlaanderen ter illustratie van de verschillende uitgangspunten vanuit eco-sociaal werk en gaan daarna in gesprek met het publiek op basis van interactieve werkvormen.

Abstracts ronde 1

Symposium: Zintuiglijke kennis in onderzoek naar goede zorg voor mensen met een verstandelijke beperking

Maaïke Hermsen, Anja Zimmermann, Meike Heessels, Geo Timmerman, Rob Jacobs en Simone Krijgsman.

Lectoraat "Ethiek van verbinding met mensen met een verstandelijke beperking", Academie Mens en Maatschappij, HAN University of Applied Sciences, Nijmegen, Nederland.

Een groeiend aantal mensen met een verstandelijke beperking ontwikkelen zich tot ervaringsdeskundig onderzoeker waardoor innovatieve, ervaringsgerichte wegen voor kennisontsluiting ontstaan. Binnen ons lectoraat werken zowel onderzoekers met als zonder een verstandelijke beperking samen aan praktijkgericht onderzoek. Samen met een social ontwerper en een van de STERKplaatsen van de Landelijk Federatie Belangenverenigingen Onderling Sterk (LFB) hebben we een ZintuigenLabo opgezet.

Hier ontwerpen en testen we zintuiglijke en creatieve oefeningen voor onze onderzoekspraktijk, met het doel om de stem van alle deelnemers aan onderzoek te leren verstaan en daardoor epistemische rechtvaardigheid te bevorderen.

Tijdens het symposium willen we onze ervaringen met het ZintuigenLabo en hoe we de oefeningen in onderzoeksprojecten inzetten delen. Dit doen we enerzijds ervaringsgericht en anderzijds delen wij een onderzoeksproject als voorbeeld. We zullen u meenemen in een zintuiglijke oefening om in- en uitsluiting bespreekbaar te maken, in verdiepende informatie over het ZintuigenLabo en in processen en resultaten van zintuiglijke oefeningen in het onderzoeksproject "In goeden doen". In dit project hebben zintuiglijke, creatieve oefeningen geleid tot een "ervaringswaaier" ter bevordering van gezamenlijke reflectie op goede zorg voor mensen met een verstandelijke beperking.

We willen graag de potentiële waarde van zintuiglijke, creatieve oefeningen verkennen voor andere onderzoeksprojecten buiten ons lectoraat en uitnodigen tot gezamenlijke reflectie hierop.

Abstracts ronde 1

Symposium: De rol van jongerenwerk in criminaliteitspreventie. Hoe met onderzoek recht doen aan een complex praktijkvraagstuk?

dr. Sabrina Keinemans, dr. Stijn Sieckelinck/dr. Wendy Wesseling, dr. Tamar Shibolet, dr. Jolanda Sonneveld, dr. Joep Hanrath, dr. Jan Dirk de Jong.

Deelthema's: Sociaaleconomische rechtvaardigheid (kansengelijkheid, armoede, bestaanszekerheid e.d.);

Rechtvaardigheid als missie van sociaal werk

Key words: Jongerenwerk, criminaliteitspreventie, praktijkgericht onderzoek

In dit symposium reflecteren we op praktijkgericht onderzoek naar de rol van het (specialistisch) jongerenwerk in criminaliteitspreventie. Het jongerenwerk heeft als maatschappelijke opdracht om jongeren te ondersteunen in hun groei naar volwassenheid. Doelgroep zijn jongeren die, meer dan hun leeftijdsgenoten, moeite hebben om vanuit eigen kracht, middelen en netwerken zichzelf te ontwikkelen en te functioneren in de samenleving. Juist in een context waarin kansenongelijkheid en bestaansonzekerheid toenemen, lopen deze jongeren extra risico om betrokken te raken bij criminele activiteiten. Het jongerenwerk zet in op het vergroten van de weerbaarheid van jongeren en hun leefomgeving. Daarbij wordt samengewerkt met partners zoals politie, (gespecialiseerde) hulpverlening, onderwijs en gemeenten.

De aandacht voor de rol van het jongerenwerk in criminaliteitspreventie is toegenomen, onder meer door het landelijke programma Preventie met Gezag. Onderzoekers vanuit verschillende lectoraten voeren momenteel onderzoek uit naar wat deze rol kan zijn en wat dit betekent voor de samenwerking met formele en informele partners. We gebruiken dit symposium om van elkaar te leren en van gedachten te wisselen over hoe we jongeren kunnen ondersteunen om uit het criminele circuit te blijven. Hoe kan praktijkgericht onderzoek bijdragen aan dit onderzoeksthema en leiden tot kwalitatief betere ondersteuning voor deze doelgroep? Hoe kom je vanuit partnerschap met praktijk en jongeren tot een passend onderzoeksdesign met passende meetinstrumenten? Hoe kan nieuwe kennis doorwerken in praktijk en onderwijs?

Het symposium bevat drie presentaties:

1. Vanuit de Hogeschool Utrecht (Lectoraat Zorg en Veiligheid) over vroegtijdig ingrijpen bij antisociaal gedrag in de leeftijd van 0 tot 15 jaar.
2. Het landelijke project Drop In wordt gepresenteerd, waarin de HvA, Saxion Hogeschool en Hogeschool Zuyd handelingsonderzoek uitvoeren naar de rol van jongerenwerk in criminaliteitspreventie.
3. Een presentatie vanuit de Hogeschool Leiden (Lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit) over onderzoek naar specialistisch jeugdwerk voor de 2% doelgroep. Over plus-preventie tussen jongerenwerkers en jeugdzorg.

Abstracts ronde 1

Onderzoekspresentatie De rol van sociaal werkers in het omgaan met kinderen in armoede

Mariëtte Lusse, lector Kinderarmoede
Hogeschool Rotterdam

Deelthema: Sociaal economische
rechtvaardigheid

Kinderen die langdurig armoede ervaren, worden ernstig belemmerd op alle ontwikkelingsgebieden: cognitief, sociaal en in hun fysieke en mentale gezondheid (Kalthoff, 2020). Armoede zet het recht op een toereikende levensstandaard, ontwikkeling, onderwijs, huisvesting en gezondheid onder druk (Verklaring omtrent de rechten van het kind, VN, 1989). Deze kinderen en jongeren hebben daarmee minder goede toekomstkansen dan andere kinderen. Om die reden heeft Nederland zich ten doel gesteld om kinderarmoede tussen 2015 en 2030 te halveren (Ministerie SZW 2020). Nederland sluit daarmee aan bij de VN die het beëindigen van armoede in al haar vormen als eerste van zeventien ontwikkelingsdoelstellingen heeft benoemd.

In deze onderzoekspresentatie ligt de vraag voor hoe sociaal werkers kunnen bijdragen aan een rechtvaardiger uitgangspositie voor kinderen en jongeren die in armoede opgroeien. In een online raadpleging en verdiepende expertmeetings met professionals en ervaringsdeskundigen, interviews met kinderen en jongeren en een literatuurstudie is dit vraagstuk vanuit zowel wetenschap, praktijk als ervaringsdeskundigheid benaderd. Ook zijn goede praktijken uit Nederland en België bestudeerd. De conclusies van dit traject zijn vertaald in een handreiking op met concrete werkwijzen om kinderen, jongeren en ouders eerder te Signaleren, om hen te Ondersteunen en hen te Stimuleren (Lusse & Kassenberg, 2021). Dit vereist samenwerking met professionals uit andere jeugd domeinen zoals het onderwijs en de jeugdgezondheidszorg.

Naast de directe manier om de toekomstkansen van kinderen en jongeren te helpen vergroten, kunnen sociaal werkers ook bijdragen aan de fundamentele oplossing van armoede (zie Commissie Sociaal Minimum 2023, 2024), door onrechtvaardige situaties die zij niet direct zelf kunnen beïnvloeden, te agenderen bij de organisatie en overheden (naar Scholte, 2018). Ook hiervoor is aandacht in deze presentatie.

Abstracts ronde 1

Workshop Zakgeldproject

Janneke Lakerveld, Docent-onderzoeker, Bibi Ansari, Ervaringsdeskundig-onderzoeker, Carinda Jansen, Senior onderzoeker
Lectoraat Versterken van Sociale kwaliteit

Onderzoekers van het Lectoraat Versterken van Sociale Kwaliteit van HAN University of Applied Sciences ontwikkelden in samenwerking met ouders en sociaal werkers het ZakgeldProject. Het project richt zich op het vergroten van de financiële kennis, financiële vaardigheden en zelf-effectiviteit van financieel minder draagkrachtige ouders en hun kinderen. Het ZakgeldProject draagt een klein steentje bij aan het verkleinen van de kans dat er een nieuwe generatie opgroeit met verhoogd risico op armoede.

Aanpak: In het ZakgeldProject doen ouders en kinderen financiële kennis, vaardigheden en zelfeffectiviteit op door het oefenen met zakgeld. Dit leergeld krijgen de deelnemende kinderen gedurende een periode van 26 weken, via het project, van hun ouders. Het oefenen met zakgeld wordt ondersteund door thematische ouder- en kinderbijeenkomsten onder begeleiding van een projectteam met minstens één ervaringsdeskundige. Door onderzoek dragen we bij aan het verbeteren van de interventie.

Onderzoek: Het ZakgeldProject is gebaseerd op actieonderzoek. Samen met professionals, ouders, ervaringsdeskundigen en studenten signaleren we verbeterkansen, werken wij aan oplossingsrichtingen en ontwikkelen we al doende nieuwe kennis. Ruimte voor ieders inbreng draagt bij aan het zelfvertrouwen van deelnemende ouders alsmede aan gelijkwaardigheid en wederkerigheid in de hele groep. Het actieonderzoek leidde onder andere tot werkprincipes voor het ZakgeldProject. Door de lokale projecten te monitoren ontstond een beeld van het profiel, de 'zakgeldsituatie' en de leerwensen van de deelnemende gezinnen. Evaluaties en interviews tonen vanuit insidersperspectief de verbeterkansen en succesfactoren. De onderzoeksuitkomsten werden en worden direct toegepast in de praktijk en daarnaast beschreven in rapportages en artikelen.
Erkenningstraject: Medio 2024 bieden wij het project aan als interventie bij de databank 'Effectieve sociale interventies' van Movisie en het Nederlands jeugdinstituut (Nji).

Abstracts ronde 1

Onderzoekspresentatie Dialoog als ontmoeting met cliënt en zijn netwerk

Corine Clavero en Albert van Dieren

De gemeente Ede staat voor de opgave om een gemeente te zijn waar inwoners zich gehoord weten en veilig voelen als zij vragen om zorg of ondersteuning. Daarnaast wil de gemeente dat professionals actief samenwerken met het eigen netwerk rondom hulpvragers. Dit is nodig om tot een rechtvaardige verdeling van zorg en ondersteuning te komen voor alle inwoners. Het samenwerken met het eigen netwerk is een hele opgave voor professionals. Vanuit ons onderzoek weten we dat er geïnformeerd wordt naar het eigen netwerk en dat deze in sommige gevallen ingeschakeld wordt om taken te verrichten. Echter ervaren professionals handelingsverlegenheid om de inwoner en het eigen netwerk een stem te geven. De handelingsverlegenheid die sociaal werkers ervaren wordt, wordt ingegeven door onbekendheid met het voeren van gesprekken met verschillende betrokkenen. Onderzoek laat zien dat informele zorg vaak op de schouders van familieleden rust. Juist in het samen zoeken naar passende ondersteuning van hulpvrager en het eigen netwerk kan er vorm gegeven worden aan sociale rechtvaardigheid. Juist door het op waarde schatten van ieders inbreng wordt er recht gedaan. Door het trainen van professionals in de uitgangspunten van de collaboratieve en dialogisch benadering hebben we onderzocht of dit een bijdrage levert aan het recht doen aan alle betrokkenen en of de handelingsverlegenheid bij professionals afneemt.

Stadium onderzoek

2023 – 2024: 3 duo's werkwijze na de training

Focus Presentatie

In de presentatie worden de eerste uitkomsten gepresenteerd van het onderzoek waarin hulpvragers en professionals reflecteren op hoe zij de samenwerking hebben ervaren. We zijn benieuwd naar wat aanwezig hieraan opvalt en welke suggesties zij hebben voor vervolgonderzoek.

Abstracts ronde 1

Onderzoekspresentatie: Uitdagingen voor re-integratie in Vlaanderen en Brussel: een mixed-method onderzoek naar verschillende levensdomeinen voor, tijdens en na detentie

Leen Vandevelde, Dorien Brosens, Louis Favril,
Peter Raeymaeckers

Deelthema: sociaaleconomische rechtvaardigheid + overige onderwerpen (armoede en ongelijkheid breed benaderd vanuit een multidimensionaal perspectief)

Jaarlijks verlaten bijna 11.000 personen een Belgische gevangenis. Re-integratie in de samenleving vormt een complex proces met diverse uitdagingen. Het BRuG-onderzoek werd opgezet om deze uitdagingen, noden, drempels alsook kansen voor, tijdens en na detentie te identificeren. Dit mixed-method onderzoek omvat een grootschalige, kwantitatieve bevraging (N=777) en 14 levensverhaalinterviews met personen in detentie en personen met detentieervaring.

De resultaten uit dit onderzoek tonen dat veel personen voorafgaand aan hun gevangenisverblijf al verschillende uitdagingen ervaren die tijdens en na detentie voortduren. Omstreeks 1 op 3 heeft voor detentie ervaring met dak- of thuisloosheid (29,1%) en armoede (37,3%). Een betere job, (33,2%), meer financiële middelen (31,1%) en stabiele huisvesting (29,1%) zijn de meest urgente noden in het leven voor detentie. Voorafgaand aan hun gevangenisverblijf rapporteert 70,3% minstens 1 psychisch probleem, maar ook in de gevangenis ervaart 25,3% hoge en 28,1% middelmatige psychologische distress. In de gevangenis heeft 71% schulden en 28,5% was niet in begeleiding bij hulp- of dienstverlening. Angst voor discriminatie (31%) en de onbekende datum van vrijlating (29%) zijn belangrijke zorgen voor vrijlating, gevolgd door werk (28,6%), financiën (28,4%) en huisvesting (25,3%). De interviews beklemtonen het belang van hulp- en dienstverlening en een ondersteunend sociaal netwerk voor, tijdens en na detentie, bijvoorbeeld voor financiële, emotionele en praktische ondersteuning. Tot slot leggen de levensverhalen deze uitdagingen bloot en tonen ze hoe ze elkaar onderling beïnvloeden.

De gevangenis is een vindplaats van onwelzijn op verschillende domeinen. Mensen in detentie ervaren diverse vormen van uitsluiting en ongelijkheden gedurende hun levensloop die hun re-integratie beïnvloeden. Deze bevindingen dragen bij aan een genuanceerd begrip van de uitdagingen voor re-integratie en kunnen beleidsinterventies en ondersteuningsmechanismen informeren voor een succesvolle re-integratie. Re-integratie mag dan ook niet alleen als individuele verantwoordelijkheid gezien worden, maar wel als een gedeelde verantwoordelijkheid van het individu en de samenleving.

Abstracts ronde 1

Onderzoekspresentatie **Verborgens thuisloosheid in Brussel: wat woontrajecten ons leren**

Harm Deleu, Mieke Schrooten

Deelthema: Sociaaleconomische rechtvaardigheid

De uitsluiting van kwaliteitsvolle huisvesting is een vorm van capability deprivatie (Batterham, 2019). Een toenemend aantal mensen wordt er mee geconfronteerd. Toch is het niet zo dat we allemaal evenveel kans maken om thuisloos te worden. Profiel- en omgevingskenmerken spelen weldegelijk een rol.

Deze bijdrage baseert zich op onderzoek met mensen in een situatie van verborgen thuisloosheid in Brussel. Verschillende profielen van mensen die bij derden, in tijdelijke bezettingen, kraakpanden of in niet erkende opvangstructuren verblijven werden bevroegd. Zij kregen daarbij de regie over het interview. Het eigen levensverhaal stond steeds centraal. Op individueel niveau werd er ook mee naar oplossingen gezocht of werden de levensverhalen gedeeld.

De respondenten zijn een diverse groep van 20 personen. Van een studente die recent Afghanistan verliet tot een Brusselse zestiger die een groot deel van zijn leven met verslavingen kampte. Ze bevinden zich op verschillende kruispunten van assen zoals migratieachtergrond, verblijfsstatuut, klasse, gender... die mee hun trajecten bepalen.

Tijdens de gesprekken brachten we hun woontraject van de voorbije jaren in kaart. Daaruit blijkt o.a. de verwevenheid van verschillende vormen van thuisloosheid en sociale uitsluiting. In de publicatie kijken we naar transitie in de woonomstandigheden. Wat zorgde voor deze veranderingen? (Hoe) slaagden mensen er in hun woonomstandigheden te veranderen? Welke belangrijke anderen speelden een rol? Verder leggen we verbanden met bepaalde levensgebeurtenissen, maatschappelijke posities en keuzes die mensen doorheen hun leven maakten.

De respondenten werkten vaak (tijdelijke) oplossingen uit waarin ze verschillende vormen van hulp- en dienstverlening assembleren. Behalve bij formeel sociaal werk vinden ze vooral steun bij burgerinitiatieven, zelforganisaties en individuen. In de bijdrage gaan we in op hun functie en verhouding met het sociaal werk. Tenslotte koppelen we in navolging van Clapham (2003) de housing pathway biografieën aan structurele elementen die de levensomstandigheden mee bepalen, met centraal de functie van de woonmarkt.

Abstracts ronde 1

Onderzoekspresentatie Capabilities en Ubuntu in informeel sociaal werk: Wat religieus geïnspireerde solidariteitsinitiatieven ons kunnen leren in een superdiverse stad

Sylvie Van Dam en Mieke Schrooten – Odisee

Deelthema: Rechtvaardigheid als missie van sociaal werk

Tegenover John Rawls' theorie van sociale rechtvaardigheid als billijkheid verdedigen Amartya Sen en Martha Nussbaum met de capabilitiesbenadering een kijk op sociale rechtvaardigheid die vertrekt vanuit menswaardigheid, levenskwaliteit en een focus op structurele ongelijkheden in de samenleving. De capabilitiesbenadering wordt dan weer bekritiseerd omwille van haar klemtoon op individueel welzijn ten koste van collectieve aspecten. De oorspronkelijk Afrikaanse filosofie Ubuntu – gebaseerd op verbondenheid en collectiviteit – kan hier een waardevolle aanvulling bieden. Ubuntu wordt beschouwd als een bron van ethische principes die de basis vormen voor een rechtvaardige samenleving. Beide kaders hebben veel raakpunten en vullen elkaar aan waar ze kritiek krijgen.

Ubuntu voegt niet alleen de focus op collectiviteit toe aan de capabilitybenadering. Ubuntu-waarden kunnen de selectie van centrale capabilities onderbouwen én dienen als leidraad voor ethische besluitvorming en praktijkgericht sociaal werk.

We zien potentieel in Ubuntu als een praktijkgerichte en verklarende theorie binnen sociaal werk, met de nadruk op gemeenschapswelzijn, sociale rechtvaardigheid en respect voor diversiteit. Een implicatie voor sociaalwerkonderzoek is bijvoorbeeld het belang van collectieve actoren en menselijke relaties en netwerken als analyse-eenheid, een actueel debatonderwerp binnen de capabilitiesbenadering. Bovenal verruimt het onze blik op sociale rechtvaardigheid binnen een complexe, superdiverse stedelijke context.

Tegen die achtergrond kijken we naar hoe mensen zonder wettig verblijf in Brussel bricoleren en netwerken opbouwen om hulp te zoeken. We zien hoe religieus geïnspireerde solidariteitsinitiatieven hier een belangrijke rol in opnemen. Tegelijk zien we de moeilijke relaties en afwezigheid van netwerken tussen dergelijk informeel sociaal werk en het meer formele sociaal werk in Brussel. Op basis van kwalitatieve diepte-interviews met mensen uit zowel religieus geïnspireerde solidariteitsinitiatieven als formele sociaalwerkorganisaties trachten we lessen te trekken vanuit de koppeling tussen de capabilitiesbenadering en Ubuntu. Die kennis kan zowel overheden als formele sociaalwerkorganisaties inspireren om in de superdiverse stedelijke context mee aan de slag te gaan.

Abstracts ronde 1

Onderzoekspresentatie Vraag 'Jongeren over...'

Anne Dreke Deddens

Deelthema: Gelijkwaardige participatie in het politieke of publieke domein

Wat gebeurt er als jongerenparticipatieprocessen radicaal bij jongeren beginnen?

Op deze vraag krijg je meer zicht tijdens deze onderzoekspresentatie.

Jongeren hebben het recht om gehoord te worden. Dit recht kan en moet in Nederland beter nageleefd worden. Zeker nu de urgentie van jongerenparticipatie door de coronatijd hoger is dan ooit. Zowel op landelijk als lokaal niveau komt er daarom steeds meer aandacht voor jongerenparticipatie, ook in Zwolle. Daar is door de jongerenraad in samenwerking met de Werkplaats Sociaal Domein regio Zwolle en Travers Welzijn onderzoek gedaan naar de vraag hoe jongerenparticipatie structureel vormgegeven kan worden in de gemeente naar de wens van jongeren. Hier is een nieuwe participatievorm uit ontstaan die écht begint met jongeren: 'Jongeren over...'.

'Jongeren over...' is een methodisch drieluik van drie bijeenkomsten rond een thema dat jongeren aan gaat:

- Bijeenkomst met enkel jongeren
- Bijeenkomst waar jongeren met professionals (die zij hebben uitgenodigd) in gesprek gaan en tot actie komen.
- Bijeenkomst waarin professionals (en jongeren) terugkoppelen.

In de eerste bijeenkomst bespreken jongeren signalen en ideeën over het thema onderling. In de tweede bijeenkomst delen jongeren de signalen en ideeën uit de eerste bijeenkomst met professionals, waarna zij samen actiepunten formuleren. In de laatste bijeenkomst is er een terugkoppeling van de inspanningen die wel of niet geleverd zijn naar aanleiding van de acties uit de tweede bijeenkomst.

Deze methode is beschreven in een praktische handleiding en wordt nu in andere gemeenten, zoals Hardenberg en Hoogeveen uitgerold. Daarnaast wordt er vervolgonderzoek gedaan in Zwolle, want: wat als jouw organisatie naar aanleiding van een 'Jongeren over...' traject in coproductie een project met jongeren wil starten, hoe geef je die samenwerking verder vorm? Hier kunnen voorzichtig de eerste resultaten van gepresenteerd worden.

Abstracts ronde 1

Onderzoekspresentatie Participatie van infants (0-3) in de jeugdhulp.

Een praktijkwerk onderzoek (2022-2024) van Arteveldehogeschool, PBA Sociaal Werk (Gent, België).

Wendy Eerdeken en Eva Heirbaut.

Deelthema: Gelijkwaardige participatie in het publieke domein (jeugdhulp).

Onderzoeksvraag:

Volgens het Kinderrechtenverdrag heeft ieder kind recht op participatie, ook een infant (0-3 jaar). Het recht op participatie hangt sterk samen met het belang van het kind, wat altijd een eerste overweging moet vormen bij het nemen van alle beslissingen. De concretisering daarvan is gekoppeld aan het recht om gehoord te worden, maar infants kunnen zich niet verbaal uitdrukken. Hoe krijgen zij bestaansrecht binnen de jeugdhulp, en hoe resulteren beslissingen die voor hen worden genomen in rechtvaardige beslissingen?

De onderzoeksvragen:

- 1.Hoe zetten diverse sectoren die werken met infants en hun context in op de noden en het belang van infants?
- 2.Wat betekent het recht op participatie van infants in de jeugdhulp?
- 3.Hoe kan het recht op participatie van infants binnen de jeugdhulp worden vormgegeven op microniveau? Wat zijn hiertoe voorwaarden op meso- en macroniveau?

Methodologie:

Dit onderzoek viel gedeeltelijk samen met het Erasmus+ project Panda (www.reacch.eu). Dat legde internationaal een leemte bloot in onderzoek rond participatie van infants.

De methodologie bestaat hoofdzakelijk uit analyse van semigestructureerde interviews met beleids- en praktijkwerkers in diverse sectoren: jeugdhulp, preventieve gezinsondersteuning, geestelijke gezondheidszorg, kinderopvang,...

Voorlopige conclusie:

- Er is geen genuanceerd begrip van infant-participatie, de focus op infants wordt moeilijk gehouden. Terugkerende spanningsvelden: actorschap/autonomie versus bescherming(sreflex) en volwaardig individu versus relationeel afhankelijk.
 - Er zijn bestaande praktijken die infants een stem geven, maar deze zijn weinig zichtbaar en gestructureerd ingebed, en worden zelden gepercipieerd als participatief werken.
 - De stem van de infant is sterk verbonden met de (pedagogische) context. Het is steeds een vertaling en dus een semi-subjectief gegeven met mentaliseren als belangrijke vaardigheid.
 - Er is nood aan een duidelijke organisatievisie als werkinstrument, aan dialoog en reflectie.
- De stem van de infant vertalen impliceert vertragen, wat botst met het huidig maatschappelijk en professioneel klimaat.

Abstracts ronde 1

Onderzoekspresentatie ONT-moeten en ONT-wikkelen in pedagogische vrijplaatsen voor jeugd

Maike Kooijmans en Michelle van Gent
Fontys Pedagogiek – Lectoraat Opvoeden
voor de Toekomst

Deelthema: Gelijkwaardige participatie in het politieke of publieke domein - Overige onderwerpen die relateren aan rechtvaardigheidskwesties en sociaal werk

Het recht om te participeren is een van de universele internationale rechten van het kind. Toch blijkt in het brede jeugddomein dit recht onvoldoende in praktijk te worden gebracht, zowel in het werken met jeugd als in onderzoek. Dit leidt tot kwesties van sociale onrechtvaardigheid.

In Tilburg deden we samen met jeugdprofessionals en jongeren ontwerpgericht onderzoek met als onderzoeksvraag: wat zijn ontwerpprincipes van jeugdparticipatieve pedagogische vrijplaatsen die bijdragen aan een (sociaal) veerkrachtige identiteitsontwikkeling van jongeren? (ZonMw, looptijd maart 2021-juni 2024). Op Sparrenhof, een leegstaande kloosterhoeve in Tilburg, hebben jongeren en jeugdprofessionals op basis van Design Thinking diverse vrijplaatsen ontworpen, in en buiten schooltijd. Hierbij is niet een curriculum, beleidsdoel of vooraf bepaald programma het uitgangspunt. De brede talenten, de wensen, dromen en nieuwsgierigheid van jongeren én de leegstaande kloosterboerderij was het vertrekpunt: the Empty Farm to Fill.

Door middel van jeugdparticipatief onderzoek, participatieve observaties en interviews zijn gedurende 28 maanden enkele essentiële ontwerpprincipes uit de data ontsloten. Een literatuurstudie en verkennend praktijkonderzoek binnen bestaande vrijplaatsen liepen hieraan parallel.

De conclusie: het eerste ontwerpprincipe (het FUNDAMENT) is dat er zowel bij professionals als jongeren aan een jeugdparticipatieve grondhouding gewerkt wordt: kernwaarden daarvoor zijn ruimte, tijd, veiligheid en stabiliteit. Als tweede set ontwerpprincipes gelden: agency arrangeren (oefenen met autonomie), sense of belonging genereren (oefenen met verbondenheid) en competence aanjagen (oefenen met competenties. Om in pedagogische vrijplaatsen aan (sociale) veerkracht te kunnen werken is er een bekrachtigende, ontwikkelingsgerichte en vrije OEFENRUIMTE nodig, zónder prestatiedruk.

Het derde ontwerpprincipe heeft alles te maken met PERSPECTIEF: het vermogen van jongeren om te (leren) aspireren over kansen en mogelijkheden in de toekomst, die voor sommige jongeren niet verder rijkt dan vandaag of morgen.

Tijdens de conferentie zullen we aan de hand van videobeelden (van jongeren, professionals en onderzoekers) én een metafoor het jeugdparticipatieve onderzoek presenteren.

Abstracts ronde 2

Symposium: Sociaal werk in en voor een rechtvaardige samenleving: de rol van 'conflict'

Peter Raeymaeckers, Universiteit Antwerpen
(peter.raeymaeckers@uantwerpen.be)

Maja Ročak, Fontys en Zuyd Hogeschool
(maja.rocak@fontys.nl)

Sabrina Keinemans, Zuyd Hogeschool
(sabrina.keinemans@zuyd.nl)

In het licht van de uitdagingen in sociaal werk praktijken waar afhankelijkheden en consensus vaak een boventoon voeren onderzoeken we in dit symposium de rol van (o.a. ideologisch) conflict en belangenstrijd in sociaal werk praktijken. Het omgaan met conflict maakt deel uit van sociaal werkpraktijken, maar het is niet gebruikelijk om dit aspect van de praktijken grondig te onderzoeken. Zeker in de Nederlandse context, waar de politisering van sociaal werk beperkt is. Desalniettemin zijn wij van mening dat het cruciaal is om dit te begrijpen, zodat sociale werkpraktijken nog beter in staat zijn om bij te dragen aan een rechtvaardige samenleving. Onderzoek hiernaar, zeker in de Vlaamse en Nederlandse context, staat echter nog in de kinderschoenen. Verschillende vragen houden ons bezig: Wat zijn concrete sociaal werk praktijken in Vlaanderen en Nederland waarin (ideologisch) conflict centraal staat? Op welke manier staan sociaalwerkpraktijken in verhouding tot conflictueuze vormen van politisering? Wat vraagt dit concreet van sociaal werk(ers)? Wat is er al bekend (vanuit verschillende soorten kennis) waar we op voort kunnen bouwen? Welke kennis en praktijkhiaten moeten we nog behandelen? Wat kunnen we van elkaar leren? Wat zijn relevante vervolgstappen?

Juist omdat er nog zo veel vragen zijn vinden we het belangrijk om in dit symposium Vlaamse en Nederlandse collega's het platform te kunnen bieden om met elkaar, op basis van eigen (deels nog te starten) onderzoeken, en interesses op dit thema, in gesprek te gaan. Doel van het symposium is om onderzoekers en eerstelijnsprofessionals met elkaar te verbinden en de kennishiaten, consequenties voor het onderwijs en sociaal werk praktijk te verkennen en relevante (onderzoek) vragen te articuleren. We willen deze sessie gebruiken als een startpunt voor een speciaal nummer van het JSI over dit onderwerp.

We beginnen het symposium met een korte inleiding en korte presentaties van drie onderzoeken.

De presentaties worden verzorgd door een combinatie van onderzoekers en professionals om een diversiteit aan perspectieven m.b.t. het thema te belichten. Tot slot gaan we in gesprek met het publiek op basis van interactieve werkvormen.

Doelgroep: Vlaamse en Nederlandse onderzoekers en eerstelijns professionals.

Opbouw symposium:

- 1.Korte inhoudelijke verdieping van het thema van het symposium.
- 2.Presentaties van onderzoek over/naar/irt conflict (duo presentaties van onderzoeker + beleidsmedewerker/professional)
- 3.Plenaire discussie
- 4.Formuleren van vragen voor toekomstig onderzoek.

Abstracts ronde 2

Onderzoekspresentatie Wat betekent rechtvaardigheid voor jonge mantelzorgers?

Auteurs: Lena Van Bergen, Stijn Vandevelde (co-promotor), Rudi Roose (promotor)
Deelthema: epistemische rechtvaardigheid

Jonge mantelzorgers zijn kinderen en jongeren die zorgdragen voor iemand in hun gezin met een beperking, langdurige ziekte, mentale kwetsbaarheid of verslaving. Wat 'rechtvaardigheid' betekent voor (gezinnen met) jonge mantelzorgers, wordt uiteenlopend ingevuld, en dit vaak zonder de jonge mantelzorger zelf te consulteren. De invulling kan gaan van hen zoveel mogelijk laten zorgen, tot garanderen dat minderjarigen helemaal geen zorg opnemen. In mijn doctoraat, waarin jonge mantelzorgers zelf centraal staan, onderzoek ik hoe een organisatie voor en door jonge mantelzorgers (ZoJong! vzw) zich begeeft op deze balans tussen het normaliseren en problematiseren van deze zorgsituaties. De organisatie doet momenteel aan bewustmaking in Vlaanderen door middel van de term 'jonge mantelzorg', die in de Vlaamse context momenteel nog niet bekend is. De term gebruiken is echter niet neutraal en houdt al een vorm van problematisering in; dit is ook een reden waarom sommige jongeren zich liever niet zo identificeren. Als onderzoeker heb ik zelf geleefde ervaring en ben ik vrijwilliger bij ZoJong!. Ik onderzoek via participatieve observaties tijdens onze activiteiten, semi-gestructureerde kwalitatieve interviews en focusgroepen – telkens met jonge mantelzorgers, vrijwilligers met geleefde ervaring, en andere actoren zoals professionals – welk effect de visie van de organisatie over problematisering/normalisering heeft op hen. Bij jonge mantelzorgers besteed ik specifieke aandacht aan hoe zij hun situatie zelf zien en wat zij zien als een rechtvaardige interventie (of gebrek daaraan) in hun situatie. Ik betrek hen zelf ook bij elke stap in het onderzoeksproces, bijvoorbeeld via klankbordgroepen. Tijdens de presentatie zullen de eerste resultaten van dit pas gestarte onderzoek (oktober 2023) worden gepresenteerd

Abstracts ronde 2

Workshop Werken aan een paradigmashift: hoe kan de sociaal werker betekenisvolle participatie stimuleren?

Mark van Dijk & Aron Leijenhorst

Deelthema: Rechtvaardigheid als missie:
sociaal werk (onderzoek) en een
rechtvaardige samenleving

De relatie tussen burgers en overheden lijkt vaker op scherp te liggen. In een poging om de verschillen te overbruggen wordt er vanuit overheden ingezet op politieke participatie van burgers, maar vaak leidt dit tot schijnparticipatie, of participatie van burgers die de routes naar politieke participatie al makkelijk wisten te vinden. Politieke ongelijkheid wordt hiermee in stand gehouden.

Om tot meer gelijkwaardige participatie in het publieke domein te komen is een paradigmashift nodig. SCP-directeur Karen van Oudenhoven-van der Zee (2024) benadrukt dat “échte verbinding tussen burgers en overheid pas ontstaat wanneer burgers niet gevraagd worden als adviseur, maar als medeontwerper aan de ontwerptafel.” Uit verschillende onderzoeken vanuit het lectoraat Empowerment & Professionalisering blijkt ook dat succesvolle en betekenisvolle participatie alleen kan als je de regie helemaal bij bewoners en burgers durft te laten en hen daarbij ondersteunt buiten de gebaande paden. We zien hierbij herkenbare profielen van mensen die deze processen begeleiden, maar zijn sociaal werkers wel voldoende toegerust voor deze rol? In deze workshop willen we onze voorwaarden voor gelijkwaardige participatie delen en wisselen we met de deelnemers uit wat dat vraagt van de professional die deze processen ondersteunt. Gezamenlijk stellen we een vacature op voor een nieuwe sociaal werker die bottom-up participatie in goede banen moet leiden. Wat worden haar taken? Welke achtergrond heeft zij? Wat zijn haar belangrijkste kwaliteiten? We zetten hiermee een stap in de richting van de beoogde paradigmashift en hoe deze in opleidingen Pedagogiek en Social Work kan worden verwezenlijkt.

Abstracts ronde 2

Symposium Versterken van welzijn en sociale rechtvaardigheid door de Capability benadering in sociaal werk (onderzoek)

Annica Brummel, Michelle Van der Tier (beiden: HAN, lectoraat Versterken van Sociale Kwaliteit), Hennie Joosten (Bindkracht10), Marion van der Burg (alumna Master Pedagogiek, HR), Diana van Dijk (Instituut voor Sociale Opleidingen, Kenniscentrum talentontwikkeling, HR)

De In dit symposium staat de waarde van de Capability benadering binnen het sociaal werk centraal, door voorbeelden van toepassingen uit zowel de praktijk als onderzoek te presenteren. In deze benadering wordt welzijn bepaald door de mogelijkheden en vrijheden die mensen hebben om een leven te leiden dat zij als waardevol beschouwen. Centraal staan waarden als rechtvaardigheid, gelijkwaardigheid en respect voor diversiteit.

Annica Brummel opent het symposium met een introductie in de basisconcepten van de Capability benadering en ontwikkelde tools zoals de 'Waarde van Welzijn gesprekskaarten' en 'Werk als Waarde'. De drie volgende presentaties belichten de toepassingen van deze benadering in zowel sociaal werk onderzoek als de praktijk. Michelle van der Tier en Hennie Joosten delen de bevindingen van een studie naar het welzijn van ouderen in een wijk in Zutphen. In dit onderzoek zijn 100 ouderen geïnterviewd door sociaal werkers van welzijnsorganisatie Perspectief met behulp van de Waarde van Welzijn gesprekskaarten

Marion van de Burg, alumna van de masteropleiding pedagogiek, presenteert haar onderzoek waarin zij de Waarde van Welzijn gesprekskaarten heeft gebruikt om de ambities van leerlingen met een fysieke of meervoudige beperking in het speciaal voortgezet onderwijs te bespreken en hun mogelijkheden om gehoord te worden te onderzoeken. Tot slot gaat Diana van Dijk in op haar onderzoek naar vluchtelingen, hun aspiraties, en de ervaren kansen en belemmeringen om een nieuw (beroeps)leven op te bouwen in Nederland. In dit onderzoek past ze de Capability benadering toe als analytisch kader.

In het laatste deel van het symposium verkennen we gezamenlijk de toepasbaarheid van de capability benadering binnen de missie van sociale rechtvaardigheid van sociaal werk en pedagogiek. Er is ruimte voor dialoog over hoe deze benadering kan bijdragen aan meer rechtvaardige uitkomsten.

Abstracts ronde 2

Onderzoekspresentatie Strategieën om te komen tot een sociaal rechtvaardige klimaattransitie.

Saskia De Bruyn, kernexpert/onderzoeker participatie en toegankelijkheid, UCLL – expertisecentrum Inclusive Society
Birgit Goris, docent sociaal werk en onderzoeker expertisecel Inclusive Society
Nathalie Drooghmans, onderzoeker expertisecel Inclusive Society
Caro Bridts, ervaringsdeskundige armoede en sociale uitsluiting en onderzoeker expertisecel Inclusive Society

Thema: ecologische rechtvaardigheid

Werkvorm: Onderzoekspresentatie

Stad Leuven kiest ervoor om een versnelling hoger te schakelen in de klimaattransitie. Het Leuvens klimaatcontract geeft heel duidelijk aan dat deze transitie inclusief én sociaal rechtvaardig moet zijn. Vaak wordt dit samengevat onder de slogan: “We willen iedereen mee”. Maar wat wordt er bedoeld met “iedereen mee”? En gaat het niet veeleer om een sociaal beleid, ook inzake klimaatissues, dat geen achterblijvers meer genereert? De ambities van inclusie en sociale rechtvaardigheid staan ingeschreven in het klimaatcontract, maar bedoelen de verschillende stakeholders wel hetzelfde?

Hoe creëren we een klimaatbeleid dat niet alleen duurzaam is, maar ook sociaal rechtvaardig? Welke strategieën zetten (informeel en formeel) sociaal werk en beleid in om dat te bekomen? En welke positie heeft de stem van de Leuvenaar die in armoede leeft hierin? Hun stem is reeds herhaaldelijk en rond verschillende levensdomeinen gehoord (Boone, 2019, Krumer-Nevo, 2008; 2009) en ook het (Vlaamse) beleid geeft sinds decennia aan dat deze stem van wezenlijk belang is (AVA-verslag, 1994). Tegelijkertijd stellen we vast dat ook in 2024 dit leefwereldperspectief onvoldoende meegenomen wordt bij de maatregelen om tot een rechtvaardige klimaattransitie te komen (Van Lancker & Otto, 2022).

We vertrekken vanuit de casus van Leuven en onderzoeken via participatief actie onderzoek in Urban Lab 2030 en een Leuvense Vereniging waar Armen het Woord nemen de verschillende strategieën (Gilboa & Weis-Gal, 2022; Raeymaeckers, 2021) die sociale professionals én mensen in situaties van armoede hanteren om hun perspectief op de beleidstafel te leggen. We analyseren waarom ze die strategie hanteren, hoe ze schakelen in hun strategieën en wat het hen oplevert. We benaderen de praktijken vanuit het schema (Raeymaeckers, 2021: 385) die enerzijds op de as van directe samenwerking met doelgroep of via representatie en anderzijds de as vanuit welk perspectief aan beleidspraktijk gedaan wordt. Daarnaast zien we een vijfde strategie in het werkveld waarin vernieuwende praktijken ontstaan via coalities tussen alle partijen. We vergelijken deze analyse met een praktijk die een heel andere strategie hanteert in Brussel of Vilvoorde (nog af te bakenen). Onze analyse doen we op basis van een sociaal werk perspectief op participatie (Plovie, e.a., 2023), dat we baseren op de rol van de sociaal werker als democratische professional (Spierts, 2017) en de hierboven geschetste strategieën.

Abstracts ronde 2

Workshop: Zorg voor het klimaat = Zorg voor elkaar

Jaap Roose (Hogeschool Viaa), Ellen de Bruin (Hogeschool NHL/Stenden), Ard Sprinkhuizen (Hogeschool Utrecht).

Extinction Rebellion Social Work (XR SW) is sinds een klein jaar actief om sociaal werk en sociaal werkers te positioneren in het klimaatdebat. Dat doet XR SW onder andere door te participeren in acties van XR, samen met XR Therapeuten en Psychologen en XR Zorgprofessionals. Maar ook door kennisateliers te organiseren en bij opleidingen het thema 'klimaatrechtvaardigheid' te agenderen.

XR SW doet dit langs de lijn van de vier 'eisen' van XR landelijk en internationaal:

- Klimaatrechtvaardigheid
- Spreek de waarheid
- Doe wat nodig is
- Geef burgers een stem

In deze workshop gaan we met de deelnemers in dialoog over de dilemma's waar XR SW tegenaan loopt bij de invulling van deze 'eisen'. Gaat Klimaatrechtvaardigheid bijvoorbeeld over de verhouding tussen het globale zuiden en noorden? Of gaat het ook over het 'glokale' niveau en de spanning tussen globale kwesties en het microniveau in de buurt: energie-armoede in Overvecht? Is een 'burgerberaad' een goed idee als het gaat om klimaatrechtvaardigheid, of staat de 'stem van de burger' klimaatrechtvaardigheid juist in de weg?

In de workshop delen we met de deelnemers ook de verschillende actievormen die door XR worden gehanteerd en kijken we samen of en hoe deze vorm van activisme past in de professionele invulling van ecologische rechtvaardigheid in sociaal werk.

Opbrengst van de workshop is een gezamenlijke verdieping van grenzen én onvermijdelijkheden van sociaal werk als speler in het klimaatdebat. Niet alleen in abstracties, maar met name in de overstijgende realiteit van het dagelijks leven.

Abstracts ronde 2

Onderzoekspresentatie **Complexe scheiding en rechtvaardigheid**

Els Bos-de Groot
Programmameider Jeugd WSD
Viaa Zwolle

Bij scheiding is het gevoel van rechtvaardigheid willen krijgen vaak sterk aanwezig. Beide ex-partners voelen zich benadeeld in de strijd die ze met elkaar voeren. Kinderen komen door deze onderlinge strijd in de knel. Advocaten en hulpverleners krijgen vervolgens het appel dat zij moeten zorgen voor rechtvaardigheid. Voor de gehele jeugdhulpverlening is scheidingshulp een belangrijk onderdeel van hun werk. Het streven naar rechtvaardigheid verhevigt echter vaak de strijd. Want wat rechtvaardig voelt voor de een, voelt vaak als onrecht voor de ander.

In de Leergemeenschap 'Gezonde relaties, beter voor Zwolle' willen we rechtvaardigheid bereiken voor kinderen en ouders door niet zozeer aan waarheidsvinding doen als het gaat om complexe scheidingen, maar veel meer te kijken hoe alle betrokkenen zoveel mogelijk 'recht kan worden gedaan in de ontregeling van transitie.' Dit doen we door een gezamenlijk opgestelde visie- die relaties van kind en ouders centraal stelt- en door samen na te gaan hoe de-escalatie van conflicten kan plaatsvinden en wat het goede is om te doen in de specifieke leefsituatie.

De leergemeenschap 'Gezonde Relaties, beter voor Zwolle' is in januari 2020 van start gegaan. In de leergemeenschap nemen vertegenwoordigers deel van alle betrokken instellingen rondom scheidingsproblemen, zoals vFAS-advocaten, mediators, Jeugdbescherming, Veilig Thuis, Raad voor de Kinderbescherming, (kind) therapeuten en systeemtherapeuten, Sociaal Wijkteam (Toegang), Gespecialiseerde Jeugdhulp en Jeugdggz.

Het Relatie- en Scheidingsteam Zwolle is opgezet vanuit de interprofessionele samenwerking vanuit de Leergemeenschap. Het biedt hulp om gezonde relaties te bevorderen en complexe scheidingen te voorkomen. In het afgelopen jaar is over de werkwijze van het Relatie- en Scheidingsteam een onderzoeksrapport opgeleverd. Door de participatie van professionals in de leergemeenschap was en is het hiermee mogelijk om invloed uit te oefenen in het vormgeven van hulp bij complexe scheidingen. Ook ouders hebben deelgenomen aan het onderzoek naar het Relatie- en Scheidingsteam Zwolle.

Abstracts ronde 2

Onderzoekspresentatie met workshop Identiteitsversterkend handelen in de pleegzorg

Clementine Degener

In 2022 woonden in Nederland 21.705 pleegkinderen in pleeggezinnen (Factsheet Peegzorg, 2023). Pleegkinderen behoren tot een groep die op meerdere vlakken kunnen behoren tot een minderheid. Zij vallen binnen de groep 'jeugdzorgkinderen', wat gepaard kan gaan met maatschappelijk stigma, en een devaluatie van zelfbeeld met zich mee kan brengen (Degener, Van Bergen & Grietens, 2021; Kools, 1997). Ook worden zij vaak door volwassenen beschouwd als kwetsbaar. Volwassenen hebben eerder de neiging om hen te beschermen, dan hen in een positie te zetten van 'agents' die eigen keuzes kunnen maken. Daardoor wordt hun stem vaak over het hoofd wordt gezien (Collins, 2015; Richards-Schuster, 2012). Naast de status van pleegkind, kunnen zij op andere vlakken behoren tot een gemarginaliseerde groep. Internationaal, maar ook in Nederland sprake van een overrepresentatie van kinderen met een etnische minderheidsachtergrond in de pleegzorg (Barn, 2013; Degener, Van Bergen & Grietens, 2020; Day & Bellaart, 2015). Daarbij worstelen uithuisgeplaatste kinderen relatief vaker met vragen rondom seksuele geaardheid (López López, Mallon, & Wieldraaijer-Vincent 2022). Behoren bij een of meerdere van deze minderheidsgroepen kan gepaard gaan met vragen rond identiteit, of identiteitsverliezen (Degener, Van Bergen & Grietens, 2020; Kools, 1997; López López, Mallon, & Wieldraaijer-Vincent 2022). Het is van belang om aandacht te besteden aan de identiteit van deze groep kinderen. Een positieve en veerkrachtige identiteit is namelijk verbonden aan het psychisch welzijn van mensen.

Identiteitsversterkend handelen als thema wordt aangeboden in twee presentaties. Aan de hand van onderzoek met pleegkinderen en pleegouders, aangevuld met co-creatie sessies met pleegzorgbegeleiders, is het model Identiteitsversterkend Handelen in de Pleegzorg ontworpen. In de onderzoekspresentatie zal aandacht worden besteed aan de wijze waarop het model tot stand is gekomen. De uitkomsten uit de verschillende deelonderzoeken komen hierbij aan bod. In de workshop zullen deelnemers aan de slag gaan met verschillende ingrediënten van identiteitsversterkend handelen, en zal er actief een transfer worden gemaakt naar andere praktijken binnen het sociaal werk.

Abstracts ronde 2

Onderzoekspresentatie en workshop Sociaal werkers en generatieve praktijken: voor de inclusie van mensen met verstandelijke beperkingen

Jeroen Knevel

Hogeschool Utrecht, Kenniscentrum Sociale
Innovatie en Instituut voor Sociaal Werk

Het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap geeft het sociaal werk de opdracht inclusief dan wel inclusiegericht te werken. Hoewel er in de praktijk van het sociaal werk vele initiatieven plaatshebben die hier kenmerken van dragen, is het nog verre van een vanzelfsprekendheid.

Dit leidde ertoe om te identificeren wat sociaal werkpraktijken kenmerkt die inclusief dan wel inclusiegericht werken. Dit spitste zich toe op bijdragen aan de sociale inclusie van volwassenen met een licht verstandelijke beperking. Hiervoor is gebruikgemaakt van het concept generatieve praktijken. Gedurende tweeënhalf jaar is een responsieve methodologie toegepast in een gecombineerd actie- en ontwerponderzoek. Er waren zestien sociaal werkers en vijf mensen met een verstandelijke beperking bij betrokken. Het onderzoek werd uitgevoerd in stedelijke en landelijke omgevingen in Nederland.

Er zijn drie sociaal werkpraktijken geïdentificeerd die sociale inclusie genereren (generatieve praktijken). Deze zijn gevat in de koepeltermen *agency*, *advocacy* en *intrapreneurship*. *Agency* is te omschrijven als het vermogen om actie te ondernemen om het resultaat te bereiken dat iemand wenst of nastreeft. *Advocacy* komt neer op een proces van werken aan sociale rechtvaardigheid, in het bijzonder epistemische rechtvaardigheid. *Intrapreneurship* kan gedefinieerd worden als ondernemerschap binnen een bestaande organisatie waarbij de intenties en het gedrag van de organisatie en medewerkers zodanig zijn dat er ambities zijn en ruimte is om af te wijken van het gebruikelijke. Het omvat allerlei aan sociaal werk gerelateerde innovatieve activiteiten en oriëntaties.

Kennis hebben van generatieve praktijken biedt houvast aan het sociaal werk bij het vormgeven van inclusieve of inclusiegerichte initiatieven. Het biedt tevens richtlijnen voor gerichte reflectie op eerdere, huidige en toekomstige inclusieve of inclusiegerichte activiteiten. Tot slot kan de kennis van generatieve praktijken helpen om de inclusieve en inclusiegericht competenties van sociaal werkers te specificeren.

Abstracts ronde 2

Workshop Steunstructuren in de wijk voor mensen met onbegrepen gedrag.

Jaap van den Bosch en Thom Rondeel;
Hogeschool Inholland.

Deze workshop gaat over mensen met 'onbegrepen gedrag' (veel te korte definitie: mensen met een opeenstapeling van problemen op meerdere levensgebieden –zoals psychische en sociale problemen, verslaving, armoede of een psychiatrische aandoening– die opvallen, overlast veroorzaken en/of niet begrepen worden).

Is het rechtvaardig om iemand met onbegrepen gedrag in de wijk te laten wonen? En voor wie? Mensen met onbegrepen gedrag krijgen om verschillende redenen vaak een woning in een woonwijk toegewezen. Hoe betrek je de directe omgeving bij dit proces en hoe kan je rekening houden met belangen van de buurtbewoners? Dit is cruciaal: buurtbewoners en nauwe betrokkenen bepalen in welke mate bepaald gedrag wel of niet geaccepteerd wordt. Taal en een normatief discours zijn machtig binnen bejegening, hulpverlening en beleid. Werkplaats sociaal domein ZHZ doet onderzoek naar wat organisaties en professionals nodig hebben voor de ondersteuning van mensen met onbegrepen gedrag en hun directe omgeving. In ons werkteam zien we een aantal spanningsvelden, bijvoorbeeld: afnemende tolerantie voor afwijkend gedrag, te veel focus op veiligheid en het onbegrepene, complexe samenwerking en de paradoxale noodzaak van escalatie die nodig is om in te grijpen. Bovenal zien we dat er te weinig gebruik wordt gemaakt van de verwachtingen en kennis van personen zelf en de directe omgeving. En ja, wie vertegenwoordigt de wijk? In ons project zijn we dan ook op zoek naar handelingsperspectieven voor professionals, opdat zij beter samen kunnen werken met de wijk. Dit doen we vanuit epistemische rechtvaardigheid; erkenning en gebruikmakend van ervaringskennis.

Tijdens deze workshop delen we graag onze inzichten en dilemma's, maar willen we ook gezamenlijk nadenken over het inzetten van informele steunstructuren in een wijk. Jullie kennis en inzicht worden dus gewaardeerd!

Abstracts ronde 2

Onderzoekspresentatie Jongeren laten dromen: MDT onderzocht

Onderzoekers: dr. Wendy Wesseling, dr. Stijn Sieckelinck en Samira Shadid
Deelthema: Gelijkwaardige participatie in het politieke of publieke domein

In deze presentatie delen we een wetenschappelijk onderzoek naar Maatschappelijke Diensttijd (MDT), uitgevoerd door het Lectoraat Youth Spot in samenwerking met R-newt (jongerenwerkorganisatie), gericht op het Next Up MDT-project.

Next Up stimuleert jongeren tussen 12 en 30 jaar in kwetsbare posities om initiatieven te ontplooien ter ondersteuning van anderen. Het is een samenwerkingsverband van 22 organisaties, waaronder onderwijs-, zorg-, welzijns- en cultuurinstellingen, en gemeenten. Bij MDT stimuleren Next Up coaches jongeren om zelfstandig gemeenschapsactiviteiten te organiseren en uit te voeren, waardoor het vertrouwen in henzelf en anderen wordt versterkt, en gemarginaliseerde groepen meer betrokken raken bij de samenleving.

Vanwege de uitdagingen die gepaard gaan met het begeleiden en ondersteunen van dit proces, voert Youth Spot onderzoek uit naar wat er nodig is om de professionaliteit van de Next Upcoaches te borgen en te bevorderen. Tot op heden is het namelijk nog onduidelijk welke specifieke competenties van de Next-Up coach essentieel zijn voor optimale jongerenondersteuning en -begeleiding. Het is essentieel om hier inzicht in te krijgen, zodat jongeren in kwetsbare posities optimaal worden ondersteund en gelijkwaardige participatie wordt nagestreefd.

Daartoe maken we gebruik van een mixed methods onderzoeksdesign, waarbij we in elke fase van het onderzoek diverse methoden toepassen, zoals interviews, literatuuronderzoek, participerende observaties, focusgroepen, deskresearch en enquêtes. Deze methoden richten zich niet alleen op de coaches, maar ook op de betrokken jongeren, coördinatoren en stakeholders, om een duidelijk beeld te verkrijgen van hoe Next Up ervaren wordt. Met deze onderzoeks aanpak streven we ernaar om praktische tools te ontwikkelen waarmee we de professionaliteit van de coaches kunnen versterken.

Hoewel dit meerjarige onderzoeksproject nog in volle gang is, presenteren we tijdens deze sessie mooie tussentijdse resultaten, zoals inzichten uit interviews met projectleiders, deskresearch-uitkomsten en observaties van Next Up activiteiten. Ook belichten we de dagelijkse uitdagingen van de coaches!

Abstracts ronde 2

Workshop YOUNGINS: The Brave Space. Een onderzoek voor en door jongeren over mentale gezondheid van jongeren in Rotterdam West.

Ika Vedder, Sila Nur Aslan, Lucelia Alves da Cruz, Julie van Teeseling, Thaisja Suart, Szabinka Dudevszky en Leonie le Sage

Deelthema: Epistemische rechtvaardigheid of recognition justice (ervaringskennis, citizen science, voicing, dekolonialisatie e.d.) & Gelijkwaardige participatie in het politieke of publieke domein (representatie, invloed in vormgeving samenleving e.d.)

Ruim de helft van de jongeren van 16-25 jaar ervaart psychische klachten waarbij stress (o.a. door school), geldzorgen en maatschappelijke vraagstukken een grote rol spelen. Meestal gaat het om lichte klachten, maar een kwart van alle jongeren voelt zich erg eenzaam (RIVM, 2023). De zorg voor hen is overbelast, in sommige steden krijgt 1 op de 6 jongeren jeugdzorg. Trimbos (2022) waarschuwt voor 'quick fixes', die jongeren met complexe problematiek, armoede en stress niet écht helpen, omdat ze de maatschappelijke oorzaken niet aanpakken. De Kinderombudsman (2023) en een bekende jeugdzorg-activist als Jason zijn het er over eens dat jeugdzorg en gezondheidsbeleid vaak niet aansluiten bij de belangen van jongeren zelf. Jongeren zelf laten participeren in gezondheidsbeleid is een belangrijk en breed gedragen doel.

In YOUNGINS: The Brave Space presenteren wij op interactieve wijze de resultaten van het onderzoek naar mentale gezondheid van jongeren in Rotterdam West. In dit door ZonMW gesubsidieerde onderzoek hebben jongeren samen met onderzoekers van Hogeschool Rotterdam en de organisaties Formaat / 2DO en Zorgvrijstaat een participatief onderzoek verricht. Doel van dit onderzoek is in kaart te brengen wat er speelt rondom mentale gezondheid bij jongeren in west, een veilige ondersteunende plek voor hen te creëren waar zij kunnen spreken over hun mentale gezondheid, en een podium te ontwikkelen van waaruit zij hun stem in het publieke en politieke domein kunnen laten horen. Tevens wilden we leren hoe we door middel van participatieve, creatieve vormen van onderzoek (o.a. legislatief theater, bokstraining) ondersteuningsstructuren in de wijk op kunnen zetten, en jongeren kunnen participeren in beleidsbeïnvloeding. We vertalen de betekenis van deze bevindingen naar organisaties en opleidingen sociaal werk.

Abstracts ronde 3

Werkbezoek: De GGD van de Toekomst: groen, gezond en duurzaam voor iedereen

Gastheer: Erik Sterk, directeur Rotterdamse
Munt, Voedseltuin Rotterdam en Pluspunt
Rotterdam

Deelthema: ecologische rechtvaardigheid
(klimaat, groen sociaal werk, circulariteit,
verhouding mens-natuur e.d.)

In dit werkbezoek gaan we langs bij stadstuin Rotterdamse Munt in Feijenoord, waar we kennis maken met een 'ecosociale zorgpraktijk' in ontwikkeling.

De ontwikkeling van ecosociaal werk – met aandacht voor sociale, mentale en fysieke gezondheid aan de ene kant en een gezonde omgeving en toekomst aan de andere kant – kan een rol spelen in de aanpak van uitdagingen in de zorg. Rotterdamse Munt wil een bijdrage leveren aan de maatschappelijke en professionele discussie over de uitdagingen in de zorg. Een brede dialoog tussen "voorveld", "oefenveld" en "hoofdveld" met nadruk op brede gezondheid (hier-en-nu) en duurzame ontwikkeling (daar-en-later) is wezenlijk voor een breed gedragen aanpak van de uitdagingen in zorg, economie en klimaat.

In een wereld met grote uitdagingen in zorg, economie en klimaat hebben we utopische verbeelding nodig, om ons via concrete voorbeelden en verhalen te laten voelen hoe de toekomst van sociaal werk eruit zou kunnen zien. De "GGD van de Toekomst" is onze verbeelding van de transitie van 'gezondheidszorg' naar 'zorg voor gezondheid', waarin ecosociaal werk een belangrijk rol speelt.

Abstracts ronde 3

Werkbezoek: Amplify our voices – een gehoor voor duizend schaduwen

Een werkbezoek aan Shadows United in de Werkplaats van Stichting Formaat aan de Westzeedijk 513 in Rotterdam Delfshaven van 90 minuten. Formaat staat landelijk bekend om haar sociaal-artistische projecten waarin participatief drama beoefend wordt met gemarginaliseerde doelgroepen uit de stad. Theater wordt ingezet als middel tot educatie en verbinding (Boal, 1998).

Op dit bijzondere werkbezoek worden de deelnemers –de sociale rechtvaardigheidsopgave van sociaal werk indachtig- uitgenodigd tot een confronterende ontmoeting met een van de doelgroepen en thema's van Formaat. Omdat het waarde heeft om juist daar te zijn waar het schuurt.

We laten jullie zien hoe we met Shadows United, een kunstenaarscollectief dat bestaat uit kunstenaars met en zonder de juiste verblijfspapieren, wekelijks werken aan herstel en bewustwording, maar ook welke collectieve inzet nodig is om te werken aan rechtvaardigheid als het gaat om het thema ongedocumenteertheid. Jullie maken kennis met Shadow Liberation Theatre en krijgen zo een inkijkje in de werkwijze van Formaat, Met onderzoeker Stijn Sieckelinck zullen we theoretische duiding aanreiken bij dit werk waarin de Pedagogiek van de Onderdrukten (Freire, 1970) en de theorie van dilemma's (Preston, 2016) centraal staan. Verwacht dus meer te leren over de vorm van onrecht die Freire de cultuur van het zwijgen noemde en de (on)mogelijkheden om gezamenlijk aan een radicale praktijk van bewustwording te werken Zeker is dat de deelnemers de Werkplaats anders zullen verlaten dan bij binnenkomst. Zoals Campert schreef: 'Jezelf een vraag stellen daarmee begint verzet en dan die vraag aan een ander stellen.'

Dr. Stijn Sieckelinck is pedagoog en als lector Youth Spot- Jongerenwerk verbonden aan de Hogeschool van Amsterdam. Hij studeerde Sociale Pedagogiek aan de Katholieke Universiteit Leuven en promoveerde in de Wijsgerige Pedagogiek aan de Vrije Universiteit in Amsterdam. Hij ontwikkelde een pedagogisch perspectief op radicalisering, identiteitsvraagstukken en jongerenwerk in publicaties als 'Reradicaliseren (2017) en met F. Kaulingfreks: 'Speelruimte voor identiteit (2021)' Stijn woont in Rotterdam en is als vrijwilliger en onderzoeker betrokken bij Formaat.

Luc Opdebeeck is theaterpedagoog en verbonden aan de opleiding social work van de Hogeschool InHolland te Rotterdam en het lectoraat Ecosociaal werk. Hij is oprichter van en creatief producent bij Stichting Formaat (1999). Hij schreef verschillende werken over de toepassing van Participatief Drama waaronder De mens in de hoofdrol (2006) en Een scene schoppen (2014)

Abstracts ronde 3

Stadswandeling Ecologische rechtvaardigheid

Welke stadsbewoners, menselijk en anderszins, zien we als we in de stad lopen?
Wie zien we niet? (Er)kennen we hun recht van bestaan, en wat is daar misschien ingewikkeld aan?
Wat voor plek is de stad, wat is eigenlijk overlast, hoe willen al die bewoners leven, en welk appel gaat er dan uit naar een sociaal werker?

We maken een korte wandeling waarbij we letterlijk en figuurlijk stilstaan bij deze en andere vragen, en we nemen de tijd om erop te reflecteren. Kijk, luister, ruik, en vorm je gedachten in het afrondend gesprek. De wandeling wordt begeleid door Josien Hofs, bestuurslid International Federation of Social Workers, en Iris Beijeman, stadsecoloog Rotterdam.

Praktisch:

Voorkeur voor max 15 personen.

Bij hebbelijk weer kan de slotreflectie buiten, anders vinden we een plekje in het gebouw.

Abstracts ronde 3

Workshop Valorisatie van Onderzoek (naar jongerenwerk): Hoe video-content de afstand tussen onderzoek en praktijk kan helpen dichten.

Youth Spot – Hogeschool van Amsterdam
Simon Mamahit

Deelthema:

Overige onderwerpen gerelateerd aan rechtvaardigheidskwesties en sociaal werk.

Wetenschappers in het sociaal werk onderzoeken vaak de praktijk die voornamelijk worden uitgevoerd door mbo- of hbo-gechoolde sociaal werkers. Het sociaal werk met jeugdigen staat in Nederland stevig op de kaart. Maar de conclusies en rapporten van onderzoek bereiken nog niet altijd effectief de jongerenwerker¹. Hoe kunnen we de rol van jongerenwerkers veranderen van onderzoeksobject naar eigenaar en verspreider van kennis? Uitgangspunt is de vaststelling dat de sociaal werker anno nu niet meer op dezelfde manier leert over het vak dan de sociaal werker van enkele jaren geleden².

Lectoraat Youth Spot ontwikkelde in voorjaar '24 een valorisatiestrategie in samenwerking met jongerenwerkorganisaties, beleidsmakers en jongerenwerkers zelf. Het eerste resultaat van deze strategie is de productie van videocontent en communicatiestrategie via sociale media over de praktijk van jongerenwerkers en de wetenschap achter het jongerenwerk, gemaakt dóór en vóór jongerenwerkers³. Youth Spot fungeert als projectleider en faciliteert het proces. Door het organiseren van designsessies is aandacht voor communicatie en het creëren van draagvlak onder jongerenwerkers.

In deze workshop tonen we een pilotaflevering en delen hoe die tot stand is gekomen en verspreid wordt via verschillende kanalen. Vervolgens wordt met de deelnemers van de workshop onderzocht welke werkzame bestanddelen zij in deze uitingen zien. En hoe zij binnen hun eigen praktijk gebruik zouden kunnen maken van deze inzichten, zodat ook in hun praktijk wetenschappelijk onderzoek met en door de stakeholders in het werkveld verder kan worden verspreid.

Abstracts ronde 3

Workshop Inzicht krijgen in impact van het sociaal werk via co-design

Niels Hermens, Jaap Ikink, Kitty Jurrius, Sandra Geelhoed, Gideon Visser

Deelthema: Gelijkwaardige participatie in het politieke of publieke domein (representatie, invloed in vormgeving samenleving e.d.)
Vorm van de bijdrage: Workshop

Het inzichtelijk maken van impact van sociaal werk is tegenwoordig een vast onderdeel in de samenwerking tussen gemeenten en sociaal werk organisaties. Vaak staat dan de vraag centraal of het sociaal werk de door de overheid geformuleerde kwantitatieve beleidsdoelen behaalt. Sociaal werkers leveren dan informatie aan over bijvoorbeeld aantallen activiteiten, deelnemers en hulpvragen, het aantal 'geslaagde' hulptrajecten of de doorlooptijd van ondersteuningstrajecten. Daarnaast vinden wel eens quasi-experimentele onderzoeken met controlegroepen en voor- en nametingen plaats om te meten of bijvoorbeeld de zelfredzaamheid of gezondheid van inwoners is toegenomen. Het kijken naar impact gaat echter verder dan een dergelijke plichtmatige en cijfermatige exercitie, waarin de waarde die sociaal werk heeft voor inwoners en professionals te weinig aandacht krijgt.

In deze workshop bespreken we daarom met elkaar een manier van kijken naar impact waarin de betekenis van sociaal werk voor inwoners en professionals centraal staat. Zij zijn immers degenen voor wie het sociaal werk uiteindelijk bedoeld is. We presenteren manieren waarop impact van het sociaal werk benaderd kan worden als een co-design proces voor, tijdens en na de uitvoering van een interventie, werkwijze of beleid. Met elkaar beantwoorden we de volgende vragen:

- Welke theoretische uitgangspunten liggen ten grondslag aan de huidige visie en praktijk van het meten van impact van sociaal werk?
- Hoe betrek je bewoners op een gelijkwaardige manier bij het formuleren van impact die sociaal werk in een gemeente of een sociaal werk interventie zou moeten hebben, én bij het inzichtelijk maken van de impact?
- Hoe voorkom je dat je alleen naar vooraf bepaalde impactindicatoren kijkt en wat doe je als impact van sociaal werk of een sociaal werk interventie anders blijkt te zijn dan verwacht of gehoopt?

Abstracts ronde 3

Onderzoekspresentatie Hallo, wij zijn er ook nog! Onderzoek naar politiserend werken in een VAPH voorziening

Elke Plovie en Steven Omblets

Er is de laatste jaren zowel in Nederland als in Vlaanderen een hernieuwde aandacht voor de politieke rol van het sociaal werk (Boone, et al, 2022). Het debat leeft enorm, onder onderzoekers (Naert, et al, 2024) maar ook in het werkveld. Er is veel aandacht naar hoe sociaal werk praktijken kwesaties publiek kunnen maken. Sociaal werkers zitten namelijk in een bevoorrechte positie om onrecht en uitsluiting zichtbaar te maken. Praktijken uit het opbouwwerk, het jeugdwelzijnswerk, verenigingen waar armen het woord nemen en het sociaal-cultureel werk lijken op dat vlak voorloper: politiserend werken zit in hun DNA. Het politiserend werken is er decretaal vastgelegd, er zijn kaders voorhanden waar praktijkwerkers in gevormd worden en de randvoorwaarden die op organisatieniveau nodig zijn om politiserend te kunnen werken, lijken te zijn vervuld. Maar dat is lang niet overal zo. Dat weten we uit onderzoek (Vereecken, 2023; Plovie, 2022; Thys, 2023) en uit vragen die steunpunten en onderzoekers krijgen naar ondersteuning rond politiserend werken.

In deze presentatie zoomen we in op het onderzoek dat we doen in een voorziening voor personen met een handicap. Net omdat het een sector en een doelgroep is waarrond er in het publieke debat vandaag minder lijkt te bewegen. Met dit onderzoek willen we zicht krijgen rond welke kwesaties er gepolitiseerd wordt (of zou moeten worden), welke politiserende praktijken zich ontwikkelen en welke randvoorwaarden om te politiseren vervuld zijn. We voerden daarvoor drie focusgroepgesprekken uit binnen één voorziening: met medewerkers van de jongerenwerking, medewerkers van de volwassenwerking en met het geëngageerd netwerk (ouders, broers of zussen van persoon met een beperking). Dit leverde een reeks aan kwesaties op waarrond er vandaag te weinig gepolitiseerd wordt, van bewindvoering over tweederangsburgers zijn in de samenleving tot persoonsvolgende financiering. Maar het liet ons vooral ook zien waar de uitdagingen én kansen liggen om te politiseren.

Abstracts ronde 3

Workshop Implementeren van het recht op een menswaardig inkomen in België: de REMI-applicatie

Frederickx Marieke, Cornelis Ilse en Storms Bérénice

Deelthema: Sociaaleconomische rechtvaardigheid

REMI (REferentiebudgetten voor een Menswaardig Inkomen) is een op referentiebudgetten-gebaseerde tool die op maat van elke cliënt een minimaal menswaardig inkomen vaststelt. De tool wordt gebruikt om financiële deprivatie vast te stellen en aanvullende financiële steun (AFS) toe te wijzen aan gezinnen, zodat zij een waardig leven kunnen leiden.

OCMW's (Openbare Centra voor Maatschappelijk Welzijn) fungeren als het laatste vangnet op lokaal niveau om behoeftige gezinnen steun op maat te bieden. OCMW's keren sociale bijstandsuitkeringen uit door de federale wet decentraal toe te passen. Daarnaast hebben OCMW's veel lokale autonomie bij het toekennen van AFS aan al wie financieel behoeftig is. Er zijn grote verschillen tussen maar ook binnen OCMW's met betrekking tot het toekennen van AFS. De REMI-applicatie is ontwikkeld in samenwerking met OCMW's om financiële behoeftigheid op een wetenschappelijke basis te beoordelen en ongeoorloofde verschillen weg te werken. Het instrument streeft naar substantieve gelijkheid, in plaats van loutere procedurele gelijkheid, bij het financieel ondersteunen van gezinnen op lokaal niveau. REMI is gebaseerd op de Belgische referentiebudgetten, dat zijn geprijsde pakketten van goederen en diensten die illustreren hoeveel inkomen typegezinnen minimaal nodig hebben om een menswaardig leven te leiden. De REMI-applicatie diagnosticeert behoeftigheid door de beschikbare gezinsinkomen te vergelijken met de noodzakelijke uitgaven van ieder gezin, rekening houdend met de leefcontext. Sinds mei 2023 ondersteunt de Belgische federale overheid 408 OCMW's die het REMI-instrument gebruiken voor het diagnosticeren van financiële behoeftigheid.

In deze workshop demonstreren we de opbouw van de REMI-applicatie en hoe dit instrument kan worden gebruikt in de hulpverlening vanuit een sociaal rechtvaardigheidsperpectief. Vanuit de ervaring van OCMW-gebruikers gaan we dieper in op de voordelen van het instrument en de mogelijke valkuilen bij een verkeerd gebruik. We lichten toe hoe besturen de REMI-data kunnen gebruiken om armoede structureel te bestrijden en het beleid te monitoren.

Abstracts ronde 3

Onderzoekspresentatie Stadsvernieuwing als sociale praktijk

Marjan Moris, Ronald Crouzé, Pieter Cools

Deelthema: Gelijkwaardige participatie in het politieke of publieke domein

Ondanks een groeiende nadruk op burgerparticipatie in stadsvernieuwingsprojecten, primeren fysiek-ruimtelijke en economische belangen van stadsontwikkelingsprojecten vandaag op hun sociale impact. Bestaande participatietrajecten worden doorgaans benut door hoger geschoolde en meer bemiddelde stadsbewoners, en de stem van een groot deel van de superdiverse bewonerspopulatie in de stad blijft ongehoord in hedendaagse stadsvernieuwing.

Dit democratisch deficit brengt ons bij de vraag hoe sociaal werk als democratische praktijk kan bijdragen aan meer inclusieve stadsvernieuwing. Daarom bekijken we vanuit welke mandaten en rollen sociaal werkers kunnen ingrijpen op stadsvernieuwingsprocessen; in welk ecosysteem zij zich daarbij dienen te bewegen; op welke manieren ze de diversiteit aan betekenisgeving onder stadsbewoners kunnen weergeven; en hoe ze de mogelijkheid tot dissensus behouden wanneer ze invloed proberen uitoefenen.

We beantwoordden deze vragen in een vierjarig praktijkgericht onderzoek. Drie Antwerpse stadsvernieuwingsprojecten werden geselecteerd omwille van hun variatie in opdrachtgever, timing en fasering. Per case deden we semigestructureerde interviews met sociaal werkers, burgerbewegingen en ruimtelijke professionals. Daarnaast deden we ook (participatieve) observaties van formele participatiemomenten. De focus van de dataverzameling lag op het bevragen van de huidige acties, rollen, relaties en timing van interventies door sociaal werkers. De getranscribeerde interviews werden inductief gecodeerd en de resultaten werden teruggekoppeld aan een lerend netwerk van sociaal werkers.

Onze bevindingen resulteren in een model dat de link legt tussen drempels voor minder gehoorde bewonersgroepen om te participeren, en de rol van sociale professionals als vertrouwensmakelaars. Aan de hand van dit model, bespreken we hoe sociaal werk bepaalde drempels voor burgerparticipatie in stadsvernieuwing kan verlagen of omzeilen, en op welke limieten ze in deze missie botsen. Daarnaast belichten we het belang van fasering en strategisch bondgenootschap, en van structurele verankering van sociale kennis in stadvernieuwingsinstrumenten.

Abstracts ronde 3

Workshop Eerlijk zullen we alles (ver)delen

David ter Avest

Deelthema: Distributieve rechtvaardigheid

De laatste jaren, met name sinds het werk van Edward Soja, David Harvey en recentelijk Stefano Moroni, is de ruimtelijk dimensie steeds sterker hoorbaar in het rechtvaardigheidsdebat. Dit is belangrijk, want ruimte is net als geld: schaars. Er moeten keuzes worden gemaakt en het ene gaat alijd ten koste van het andere. Maar doe wie en waarom worden bepaalde ruimtelijke verdelingskeuzes gemaakt? Distributieve rechtvaardigheid gaat hierover, over 'wie wat waar krijgt'. Voor het sociaal werk raakt dit aan de sociaal-fysieke infrastructuur: de verzameling plekken die allerlei vormen van sociale verbindingen, sociale interactie en persoonlijke ontplooiing mogelijk maken. De wijkbieb, het buurthuis, maar ook het winkelcentrum, de buurtuin en het pleintje om de hoek. Essentiele plekken voor de sociaal werk praktijk.

De sociaal-fysieke infrastructuur staat de laatste jaren constant onder druk. Het aanbod aan plekken verschrapt sluipenderwijs en concentreert zich op een beperkter aantal locaties. Naast aandacht voor wát het sociaal werk op deze plekken doet, dient er aandacht te zijn voor wáár deze plekken zijn en in welke mate. Hier ligt belangrijke opdracht voor het sociaal werk, want de sociaal-fysieke infrastructuur heeft een inherent verdelingsvraagstuk. Moeten we naar een basisniveau van voorzieningen voor iedere wijk en buurt, of ongelijk investeren voor gelijke kansen? Vragen kwetsbare wijken extra veel sociaal-fysieke infrastructuur, of moet deze van onderop ontstaan? Vragen voor het sociaal werk om te komen tot een rechtvaardige verdeling van de plekken van verbinding, interactie en ontplooiing.

In deze workshop kijken we naar de mogelijke bijdrage en rol van het sociaal werk aan het maken van ruimtelijke keuzes en het werken aan distributieve rechtvaardigheid. Hierbij laten we ons voeden door de vier perspectieven op een rechtvaardige stad van Edwin Buitelaar. Deze vier perspectieven kennen elk een eigen verdelingsprincipe en vraagt de deelnemers om keuzes te maken. Ruimte is immers schaars.

Abstracts ronde 3

Onderzoekspresentatie Can we be [just] friends? De beloften en valkuilen van mijn langdurige 'interpersoonlijke kennismaking' met mensen met psychosegevoeligheid in begeleid wonen contexten.

Alke Haarsma-Wisselink

Deelthema: Epistemische rechtvaardigheid of recognition justice

De ervaring van het 'buiten de realiteit' treden in psychose, door middel van wanen en/of hallucinaties gaat meestal gepaard met allerlei negatieve relationele ervaringen, zoals: je wordt (op Kafkaeske wijze) gearresteerd, gevangen genomen (er vallen 'vrijheden' te verdienen), 'overruled', niet serieus genomen, gecorrigeerd, en aan de lopende band beoordeeld. Kennisclaims van mensen met psychose worden dikwijls betwijfeld. Het is goed dat er toenemend aandacht is voor 'epistemic (in)justice' in de academische psychiatrie.

Met het oog op 'meer recht doen' aan de leefwereld van mensen met psychose in begeleid wonen contexten, heb ik als onderzoeker met eigen psychose-ervaring gewerkt met 'vriendschap als methode' (Tillmann-Healy, 2003). Tijdens een veldwerkperiode van drie jaar trok ik op met 13 verschillende 'gesprekspartners' (afgeleid van 'interlocutors', een meer gelijkwaardige term vanuit de antropologie voor onderzoeksdeelnemers). Over mijn aanpak heb ik een methodologische paper geschreven die ik ook graag in Rotterdam wil presenteren, over de beloften en valkuilen van (mijn versie van) vriendschap als methode.

Can we be [just] friends? Ik neem mijn toevlucht in de titel tot de Engelse taal want in het Engelse 'just' zit nou eenmaal zoveel verpakt. Wat is dit voor soort vriendschap: kunnen we 'gewone' vrienden worden? Welke rol speelt rechtvaardigheid – het thema van deze conferentie – in dit type vriendschap? En, zijn we 'slechts' vrienden, of lonken er bepaalde 'benefits'?

De conclusie is dat vriendschap als methode een veelbelovende antropologische, kwalitatieve onderzoeksbenadering onderzoek in de GGz is, waarin de Anthropos – Grieks voor mens – zo centraal staat. Er zijn wel bepaalde valkuilen en risico's. Deze methode vereist reflexiviteit, moed om te experimenteren, grenswerk en een open, veilige ruimte van teaminterviews.

Abstracts ronde 3

Workshop Verbindende aanpak ten behoeve van rechtvaardige benadering van mensen met onbegrepen gedrag

Liesbeth Verkuyl, Promovendus
Leerwerkplaatsen en Rick Kwekkeboom,
Lector Langdurige Zorg en Ondersteuning
HvA

Het doel van de workshop is uit te wisselen op welke wijze succesvol kan worden bijgedragen aan een rechtvaardige aanpak voor kwetsbare doelgroepen zoals mensen met onbegrepen gedrag. Met de workshop willen we ervaringen delen die kunnen bijdragen aan een gezamenlijke aanpak om in de toekomst adequaat in gezamenlijkheid bij te dragen aan een rechtvaardige benadering.

Onbegrepen gedrag komt vaker voor bij burgers die toch al kwetsbaar zijn en sowieso risico lopen op onrechtvaardigheid. Het lectoraat Langdurige Zorg en Ondersteuning van de Hogeschool van Amsterdam heeft samengewerkt om een leerlijn ten aanzien van Onbegrepen gedrag in de opleiding Social Work te maken met de opleidingen Middelbaar Beroepsonderwijs Sociaal Werk ROC top en ROC van Amsterdam en met professionals van verschillende disciplines zoals politie, GGD, huisarts, psychiater, professionals van welzijnsorganisaties en ervaringsdeskundigen (Verkuyl & Kwekkeboom, 2021).

In deze workshop geven wij aan wat volgens ons kan bijdragen aan het vraagstuk van onbegrepen gedrag en hoe praktijk, onderwijs en onderzoek gezamenlijk kunnen bijdragen aan een betere uitvoering dat recht doet aan de positie van deze kwetsbare burgers.

Omgaan met onbegrepen gedrag is een onderwerp dat de samenleving reeds enige tijd bezighoudt en, zo blijkt, vraagt om verregaande samenwerking tussen diverse betrokken disciplines. De ervaring is namelijk dat de professionals, die te maken krijgen met mensen die onbegrepen gedrag vertonen hierop vanuit verschillende perspectieven en opvattingen reageren en daarnaar dus handelen. Het vraagstuk van mensen die 'verward' gedrag vertonen is voor professionals complex. Het gaat om mensen met vaak verschillende aandoeningen/beperkingen (psychiatrie, licht verstandelijke beperkingen, dementie, verslaving) vaak in combinatie met verschillende levensproblemen (schulden, huisvesting, verlies van dierbaren, gebrek aan participatie, onverzekerd zijn, illegaliteit etc). Gezien hun achterstand ontstaat deze situatie waardoor zij eenmalig of soms ook chronisch in problemen komen, grip op hun leven verliezen en daardoor overlast veroorzaken of zelfs in het strafrechtelijk circuit belanden (Aanjaagteam VNG verwarde personen, 2016). Het bijdragen aan preventie door middel van een sluitende aanpak is een vorm van bijdragen aan rechtvaardigheid. Een belangrijk aandachtspunt was het verbeteren van de beeldvorming ten aanzien van de mensen met onbegrepen gedrag. Een verkeerde beeldvorming leidt niet zelden tot een inadequate aanpak.

De deelnemende professionals hebben elkaars perspectieven leren kennen en met een gezamenlijk ontworpen onderwijsprogramma worden de studenten opgeleid tot professionals van de toekomst die recht doen aan mensen met onbegrepen gedrag.

Abstracts ronde 3

Onderzoekspresentatie: De rol van de school in de wijk: een kritisch, creatief en collaboratief onderzoeksproces

Rebecca de Palm (masterstudent Pedagogiek), Jenny Nesselar (masterstudent Pedagogiek), Dorine van Eijk (docent-onderzoeker IEP en Lectoraat Jeugd), Sanne Nijenhuis (promovendus Lectoraat Normatieve Professionalisering en docent IEP) en Lynne Wolbert (hogeschoolhoofddocent IEP en Lectoraat Jeugd), allen Hogeschool Utrecht.

Deelthema: kansengelijkheid

Het opleidingsinstituut Ecologische Pedagogiek (IEP) en Lectoraat Jeugd zijn een onderzoekscollectief gestart. Het doel is om samenwerking in de driehoek onderwijs-onderzoek-praktijk te stimuleren. Het collectief pakt gedeelde complexe vraagstukken op die leven in de praktijken van de masterstudenten van IEP. Deze studenten zijn professionals in het pedagogische werkveld en voeren in het kader van onderwijs handelingsonderzoek uit in hun eigen praktijk. Zo vangen we vier vliegen in één klap: onderwijs, onderzoek, werkveld en maatschappelijke relevantie.

Centraal in deze presentatie staat het onderzoek 'rol van de school in de wijk'. Het collectief doet hierin op drie lagen onderzoek: 1) actieonderzoek; 2) collaborative inquiry; 3) procesonderzoek. In onze presentatie willen we zowel ingaan op de conclusies uit de actie-onderzoeken als op het gedeelde meta-onderzoek, als op het proces van het collectief.

Er zijn twee actieonderzoeken gestart vanuit het verlangen om het imago van de school in de wijk te verbeteren.¹ Rebecca werkt op een middelbare school in Amstelveen. Een eerste bevinding is dat de school, als zwarte school in een witte wijk, leerlingen beschermt/afschermt voor 'de buitenwereld', en daarmee ook zelf een rol speelt in het bevestigen van maatschappelijke structuren. Jenny werkt op een basisschool in Almere. Een eerste bevinding is dat de school actief heeft ingezet op het bevorderen van de sociale cultuur (een 'wij gevoel'), maar daarmee de aandacht voor kwalificatie en persoonsvorming van individuen (i.e. leerlingen en leerkrachten) uit balans raakt.²

In de collaborative inquiry komt het collectief samen om op meta-niveau patronen in de actieonderzoeken te ontdekken³. Een eerste bevinding is dat interventies die ingezet worden om kansengelijkheid te vergroten (i.e. beschermen, socialiseren) tot een cultuur leidt die juist kansenongelijkheid in stand houdt. De hypothese is dat het beschermen van een lokaal inkluderende cultuur daarbuiten juist bijdraagt aan exclusie.

Abstracts ronde 3

Workshop Gemeenschapsgericht werken in de wijk

Lieneke Ebbe, Astrid Altena, Margriet Braun

Saxion, lectoraat Social Work

Deelthema:

Gelijkwaardige participatie in het politieke of publieke domein (representatie, invloed in vormgeving samenleving e.d.)

Sociaal werkers zijn in samenlevingsopbouw gericht op het versterken van relaties op verschillende niveaus. Zij richten zich op versterking van relaties tussen bewoners onderling, de relaties tussen bewoners en lokale netwerken en de relaties tussen lokale netwerken en instanties (Knegt & Scherpenzeel, 2023)¹. De sociaal werker speelt een belangrijke rol in het activeren en versterken van sociale netwerken en de verbinding tussen individuen, groepen en gemeenschappen waar zij deel van uit maken.

Vanuit de Werkplaats Sociaal Domein Twente werken we aan het project gemeenschapsgericht werken in de wijk met vijf praktijkorganisaties in de regio. Doel in deze fase is om meer zicht te krijgen op de aanpak van sociaal werkers in relatie tot samenlevingsopbouw. Hoe geven zij dit vorm en welke leervragen hebben zij? Hoe kijken bewoners aan tegen hun wijk wat betreft de onderlinge relaties? In het project willen we met en van elkaar leren en collectieve kennis ontwikkelen.

In de workshop vertellen we over de opzet en opbrengsten van de interviews met bewoners en focusgroepen met professionals. Daarna gaan wij met de deelnemers dieper in op de kracht van het sociaal werk in het versterken van de sociale basis en wat dit betekent voor de rol van ons onderzoek. Hebben wij een rol bij het faciliteren/stimuleren van sociaal werkers om gemeenschapsgericht te werken? Wat doen wij daar al in? Hoe kunnen onderzoekers (vanuit kritisch-emancipatorisch perspectief) meer bijdragen aan de kennis en vaardigheden van professionals om de sociale basis te versterken? Reflectie wordt gedaan aan de hand van het gespreksmodel sociale basis en werkprincipes uit de ABCD benadering.

Abstracts ronde 3

Onderzoekspresentatie **De stem van kinderen en jongeren die in een voorzieningen verblijven versterken**

Nathalie Van Ceulebroeck en Leen Sebrechts
Onderzoekers AP Hogeschool Antwerpen,
onderzoeksgroep Mens en Maatschappij

Deelthema: Recognition justice

Het Vlaams Parlement keurde in 1991 het Kinderrechtenverdrag goed. Daarmee engageerde ze zich om de daarin omschreven kinderrechten te beschermen, respecteren en waarborgen. Kinderrechten hebben een impact op alle beleidsdomeinen en praktijken die zich richten naar kinderen en jongeren. Hervormingen in onderwijs, jeugdhulpverlening, gezondheidszorg, gezinsbeleid, etc. hebben bijgedragen aan het versterken van de belangen van kinderen en jongeren in onze samenleving.

Wanneer kinderrechten begrepen worden vanuit een maximalistische visie, dus niet enkel als juridisch maar ook als pedagogisch en ethisch kader, dient de beleving en leefwereld van kinderen en jongeren centraal te staan. Kinderen en jongeren zijn volwaardige medeburgers en hebben dus het recht om actief vorm te geven aan de samenleving. Dit is echter geen vanzelfsprekendheid, en al zeker niet bij kinderen en jongeren in een meer kwetsbare situatie.

Aan de hand van de resultaten van twee onderzoeken gerealiseerd in 2023 tonen we in welke mate de mening en beleving van kinderen en jongeren in een voorziening meegenomen wordt op micro-, meso- en macroniveau in functie van de realisatie van één of meerdere kinderrechten. Op microniveau stellen we - op basis van een kwalitatief onderzoek naar de realisatie van het recht op vrije tijd voor kinderen en jongeren in de residentiële jeugdhulp - vast dat de stem van de jongeren nog sterker meegenomen mag worden bij het beslissingsproces rond de invulling van vrije tijd. Op mesoniveau zien we weinig tot geen betrokkenheid van deze kinderen en jongeren bij het opzetten van gezamenlijke actie door organisaties om het recht op vrije tijd te versterken. Op macroniveau constateren we - op basis van een kwalitatief onderzoek naar een Vlaamse kinderrechtenmonitor - dat bij het monitoren van kinderrechten een grote 'black box' verschijnt als het gaat over de leefwereld, de zorgen en noden van deze kinderen en jongeren in voorzieningen. Terugkerend onderzoek met en over de leefwereld en ideeën van kinderen en jongeren in de jeugdhulp bestaat voorlopig niet.

Abstracts ronde 3

Workshop Samen leren en werken aan diversiteit-sensitieve leeromgevingen in sociaal werk

Marjolijn Schouten (hoofddocent Social work), Eva Groenewegen (student Social work), Diana van Dijk (hoofddocent onderzoek) (allen Hogeschool Rotterdam)

deelthema: Gelijkwaardige participatie

In deze interactieve workshop presenteren we de tussentijdse resultaten van ons door NRO-Comenius gefinancierde onderzoeksproject gericht op het creëren van diversiteit-sensitieve leeromgevingen voor toekomstige sociaal werkers. Dit participatieve project, een gelijkwaardige samenwerking tussen studenten, docenten en onderzoekers van het Instituut Sociale Opleidingen aan Hogeschool Rotterdam, streeft ernaar toekomstige sociaal werkers voor te bereiden op diversiteit-sensitief handelen.

Hiervoor zijn leeromgevingen nodig waarin studenten, docenten en praktijkbegeleiders diversiteit-sensitief handelen, en een verscheidenheid aan typen kennis en perspectieven centraal staat. Hoewel interculturele competenties onderdeel zijn van SW-curricula, ontbreekt veelal expliciete aandacht voor intersectionaliteit en sociale rechtvaardigheid en hoe daadwerkelijk divers-sensitief te handelen in de praktijk. Gesprekken over diversiteit en gerelateerde (machts)posities in de samenleving kunnen gevoelig en complex zijn en vereisen dat studenten en docenten zich open en kwetsbaar durven opstellen. Er zijn safe spaces nodig om uitsluiting te bespreken, maar het is daarnaast noodzakelijk dat betrokkenen 'brave' kunnen en durven zijn. Daarom is een participatieve, gelijkwaardige aanpak waarbij we uitgaan van een gedeelde verantwoordelijkheid essentieel: het realiseren van een diversiteits-sensitieve praktijk is een verantwoordelijkheid van ons allen.

Kritisch participatief actieonderzoek (KPAO) richt zich doelbewust op kwesties van rechtvaardigheid, intersectionaliteit en actie, wat tot transformatie in houdingen en gevoelens van betrokkenen kan leiden.

Centraal in de workshop staan de bevindingen en ervaringen m.b.t. de gehanteerde participatieve aanpak. We bespreken hoe deze wijze van samen leren en samenwerken bij kan dragen aan betere onderwijsuitkomsten en een inclusievere leeromgeving waarin toekomstige sociaal werkers leren hoe diversiteit sensitief te handelen.

Onze bevindingen omvatten zowel uitdagingen als succesvolle praktijken die tot nu toe zijn geïdentificeerd.

Deelnemers worden uitgenodigd tot dialoog en discussie, waarbij we samen de implementatie van aanbevelingen verkennen.

Abstracts ronde 4

Workshop Anything goes? Neoliberalisering in opleidingen sociaal werk zet rechtvaardigheid als missie onder druk

Bart Van Bouchaute (Vakgroep Sociaal werk
en Sociale Pedagogiek UGent)

Kunnen we eenvoudig aannemen dat onze opleidingen sociaal werk vandaag (kunnen) bijdragen aan rechtvaardigheid als missie? Zijn deze opleidingen evidente aanbieders van ondersteuning voor deze missie in hun onderwijs, onderzoek en dienstverlening? In deze workshop stellen we die instrumentele benadering in vraag omdat ze voorbijgaat aan allerlei dynamieken binnen en buiten deze opleidingen die dit net ondermijnen. Daarom kiezen we voor een meer reflexieve analyse. Centraal in deze analyse staan processen van neoliberalisering in de opleidingen van sociaal werk. We bouwen op de analyse van Wendy Brown over de neoliberale rationaliteit die ons ons eigen leven, de maatschappelijke instituties en verhoudingen laat begrijpen vanuit het marktmechanisme dat beheerst wordt door de vrije concurrentie (Brown, 2009, 2015). Bedreigen processen van neoliberalisering in de opleidingen sociaal werk daarom fundamenteel de mogelijkheid voor een politieke benadering van sociaal werk met rechtvaardigheid als focus? Of zorgt het discours over rechtvaardigheid net voor een discours dat schuurt met het neoliberale verhaal? En welke vormen van verzet zien we tegen die neoliberalisering (Hoijtink, 2018)?

Tijdens deze workshop verkennen we samen vormen van neoliberalisering én van verzet in de opleidingen sociaal werk. Daarbij hebben we aandacht voor drie dimensies van de neoliberale rationaliteit (zie o.m. Jessop 2008, Peck e.a. 2018, Brown 2009):

- Economisch: de neoliberale economische doctrine in het hoger onderwijs;
- Institutioneel: de dominantie van het (neo)managerialisme in de instellingen;
- Cultureel: de opvattingen, discourses, waarderingen... van alle actoren die betrokken zijn bij de programma's met effecten op het onderwijs, en onderzoek, ...

Abstracts ronde 4

Workshop De blik op onrechtvaardig handelen inzichtelijk gemaakt voor sociaal werkers door het werk van Judith N. Shklar.

Auteur: Peter Dijkstra, hoofddocent ISO,
Hogeschool Rotterdam

Deelthema: Rechtvaardigheid als missie van
sociaal werk.

In deze workshop wordt het werk van de politiek filosofe Judith N. Shklar (1928–1992) besproken aan de hand van haar boek: "The Faces of Injustice". Als joodse vluchteling uit Europa ondervond zij persoonlijk wat het betekent als er onrechtvaardig wordt gehandeld in de samenleving of door instituten. Als eerste vrouwelijke hoogleraar politieke wetenschappen aan de Harvard Universiteit, ontwikkelde zij daarom een alternatieve blik op het begrip 'rechtvaardigheid' zoals door haar collega John Rawls was uitgewerkt. Volgens haar ontbeert zijn werk door de abstracte insteek van het begrip sociale rechtvaardigheid, specifieke historische en sociale contexten en individuele psychologische motieven van mensen. Door deze abstracte aanpak en eenzijdige blik van Rawls, raakt onrechtvaardig handelen op de achtergrond en krijgen de ervaringen en gevolgen voor slachtoffers hierdoor geen aandacht.

Shklar wil een perspectief verandering aanbrengen door expliciet de aandacht te leggen op het begrip onrechtvaardigheid zelf en de verschillende gedaantes die het aanneemt. Onrechtvaardigheid is voor haar geen spiegelbegrip van rechtvaardigheid, maar vereist een eigen zelfstandige bespreking.

In de workshop zullen sleutelbegrippen en fragmenten uit haar werk gezamenlijk geduid en besproken worden vanuit dit onrechtvaardigheidsperspectief en tegen de achtergrond van een aantal belangrijke vragen.

- Is het begrip onrechtvaardigheid zoals zij het formuleert een echte 'gamechanger'?
- Wat betekent het voor de beroepskracht als je geen zicht hebt op onrechtvaardigheid?
- En, hoe ervaart degene het die onrecht is aangedaan en aanloopt tegen een muur van rechtvaardigheidsdenken als dominant discours?

Als voorbeeld is de Toeslagenaffaire te nemen, waar de onzichtbaarheid van de slachtoffers en de lange institutionele stilte in deze affaire treffend is en met het werk van Shklar een theoretische onderbouwing kan krijgen. Bepaald wordt welke begrippen of inzichten van Shklar een rol moeten of kunnen spelen bij het opleiden van sociaal werkers of bij het verrichten van onderzoek vanuit dit perspectief van onrechtvaardigheid.

Omdat haar werk geen Nederlandse vertalingen kent, biedt deze workshop mogelijk ook een eerste introductie in haar werk voor de deelnemers. De auteur is beroepsmatig als filosoof bezig met het schrijven van een inleiding in haar werk voor de Nederlandse- en Vlaamse markt.

Doelstelling: introductie in het werk van de politiek filosofe Judith N. Shklar (1928–1992) in het Nederlands taalgebied, specifiek het sociaal werk. Door het bespreken van het begrip onrechtvaardigheid en mogelijk onrechtvaardig handelen door beroepskrachten, biedt het een aanvulling op de missie van het sociaal werk.

Verwachtte opbrengst: Inzichten en handelingsalternatieven ontwikkelen voor het opleiden van sociaal werkers op basis van het kijken door de bril van onrechtvaardigheid in plaats van het gebruikelijke perspectief van rechtvaardigheid.

Abstracts ronde 4

Workshop De blik op onrechtvaardig handelen inzichtelijk gemaakt voor sociaal werkers door het werk van Judith N. Shklar.

Auteur: Peter Dijkstra, hoofddocent ISO,
Hogeschool Rotterdam

Deelthema: Rechtvaardigheid als missie van
sociaal werk.

In deze workshop wordt het werk van de politiek filosofe Judith N. Shklar (1928–1992) besproken aan de hand van haar boek: "The Faces of Injustice". Als joodse vluchteling uit Europa ondervond zij persoonlijk wat het betekent als er onrechtvaardig wordt gehandeld in de samenleving of door instituten. Als eerste vrouwelijke hoogleraar politieke wetenschappen aan de Harvard Universiteit, ontwikkelde zij daarom een alternatieve blik op het begrip 'rechtvaardigheid' zoals door haar collega John Rawls was uitgewerkt. Volgens haar ontbeert zijn werk door de abstracte insteek van het begrip sociale rechtvaardigheid, specifieke historische en sociale contexten en individuele psychologische motieven van mensen. Door deze abstracte aanpak en eenzijdige blik van Rawls, raakt onrechtvaardig handelen op de achtergrond en krijgen de ervaringen en gevolgen voor slachtoffers hierdoor geen aandacht.

Shklar wil een perspectief verandering aanbrengen door expliciet de aandacht te leggen op het begrip onrechtvaardigheid zelf en de verschillende gedaantes die het aanneemt. Onrechtvaardigheid is voor haar geen spiegelbegrip van rechtvaardigheid, maar vereist een eigen zelfstandige bespreking.

In de workshop zullen sleutelbegrippen en fragmenten uit haar werk gezamenlijk geduid en besproken worden vanuit dit onrechtvaardigheids perspectief en tegen de achtergrond van een aantal belangrijke vragen.

- Is het begrip onrechtvaardigheid zoals zij het formuleert een echte 'gamechanger'?
- Wat betekent het voor de beroepskracht als je geen zicht hebt op onrechtvaardigheid?
- En, hoe ervaart degene het die onrecht is aangedaan en aanloopt tegen een muur van rechtvaardigheidsdenken als dominant discours?

Als voorbeeld is de Toeslagenaffaire te nemen, waar de onzichtbaarheid van de slachtoffers en de lange institutionele stilte in deze affaire treffend is en met het werk van Shklar een theoretische onderbouwing kan krijgen. Bepaald wordt welke begrippen of inzichten van Shklar een rol moeten of kunnen spelen bij het opleiden van sociaal werkers of bij het verrichten van onderzoek vanuit dit perspectief van onrechtvaardigheid.

Omdat haar werk geen Nederlandse vertalingen kent, biedt deze workshop mogelijk ook een eerste introductie in haar werk voor de deelnemers. De auteur is beroepsmatig als filosoof bezig met het schrijven van een inleiding in haar werk voor de Nederlandse- en Vlaamse markt.

Doelstelling: introductie in het werk van de politiek filosofe Judith N. Shklar (1928–1992) in het Nederlands taalgebied, specifiek het sociaal werk. Door het bespreken van het begrip onrechtvaardigheid en mogelijk onrechtvaardig handelen door beroepskrachten, biedt het een aanvulling op de missie van het sociaal werk.

Verwachtte opbrengst: Inzichten en handelingsalternatieven ontwikkelen voor het opleiden van sociaal werkers op basis van het kijken door de bril van onrechtvaardigheid in plaats van het gebruikelijke perspectief van rechtvaardigheid.

Abstracts ronde 4

Workshop Recht op ouder worden

Auteurs: Betty Langelier MA (sociaal geograaf/theoloog), Leida Janssen MSc MEd (verpleegkundige/geestelijk verzorger), Alie Velvis MSc MEd (cultureel antropoloog/docent social work).
Deelthema: Epistemische Rechtvaardigheid

Door vergrijzing, personeelstekorten in de zorg en toenemende druk op de woningmarkt staat de Nederlandse samenleving voor een grote uitdaging. Intergenerationele woonvormen worden gezien als kansrijke plekken waar samenzorg een plek zou kunnen krijgen. Actielijn 1 van Programma Wonen, Ondersteuning en Zorg voor Ouderen (WOZO) (2022), sluit aan bij het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA), waarbinnen het bevorderen van langdurige vitaliteit en eigen regie onder ouderen één van de pijlers is. Beide programma's onderstrepen dat ouderen zo lang mogelijk zelfstandig en autonoom hun leven willen vormgeven. Daarnaast is het doel om afhankelijkheid en zwaardere zorg en lijden zo lang mogelijk uit te stellen en binnen het eigen huis te laten plaatsvinden. Een sociaal netwerk en een activerende leefomgeving, als instrumenten om vitaal te blijven, zijn hierbinnen belangrijke hulpbronnen.

Maar in hoeverre sluit de taal van autonomie, de instrumentele benadering van sociale verbinding en het uitstellen van lijden en afhankelijkheid nu aan bij de geleefde ervaring van ouderen zelf? Wat is de ervaring van de gemeenschap om hen heen? Ons fenomenologisch onderzoek heeft als doel op zoek te gaan naar de geleefde ervaring van bewoners van (intergenerationele) leefgemeenschappen en de ouderen hierbinnen. Centraal staat hierbij het fundamentele recht van mensen om zelf betekenis te geven aan leven en lijden, aan ouder worden, aan samenleven en samenzorgen. De 'emic knowledge' als kennisbron: de eigen behoefte, taal, ervaringen, zingeving en visie op betekenisvolle contacten en zorg. Met als doel om (waar nodig) 'tegentaal' te ontwikkelen en bij te dragen aan inzichten en praktijken. Heel specifiek zijn we hiervoor te rade gegaan bij hedendaagse leefgemeenschappen met eeuwenlange geleefde ervaring en ontwikkeling van tradities, taal, regels en gewoonten hieromtrent: christelijke religieuze leefgemeenschappen/ordes. Graag bespreken we op interactieve wijze onze opbrengsten.

Abstracts ronde 4

Workshop Tot de dood ons scheidt! Sociaal werk op het scherpst van de snede.

W. Boluijt¹, J. van Omme – van Laarhoven²

1. Docent C. Social Work Hogeschool Avans, Breda. 2. Onderzoeker Lectoraat Zorg rond het levenseinde, Centre of Expertise PG, Hogeschool Avans, Breda.

Deelthema: Recht op goede zorg en ondersteuning

Doelstelling: 1. Bewustwording van de rol die sociaal werkers kunnen (en moeten) spelen bij ongeneeslijke en levensbedreigende ziekte. 2. Uitwisseling van perspectieven van deelnemers over de rol van sociaal werkers in ondersteuning van mensen met een ongeneeslijke en levensbedreigende ziekte.

Binnen het lectoraat Zorg rond het Levenseinde doen we onderzoek naar de kwaliteit van palliatieve zorg voor bepaalde groepen mensen met verminderde toegang tot deze zorg. Denk hierbij aan: terbeschikkinggestelden (tbs), mensen met psychiatrische problematiek, dak- en thuislozen, mensen met een verstandelijke beperking, mensen met een migratieachtergrond en mensen met dementie.

Het blijkt voor al deze groepen dat de kwaliteit en de beschikbaarheid van de zorg en ondersteuning in de laatste levensfase onvoldoende is en veel ruimte voor verbetering laat zien.

Daarnaast zien we dat de rol van sociale professionals in de zorg en ondersteuning van deze groepen in de laatste levensfase niet evident is. De redenen hiervoor zijn divers. Vaak wordt als oorzaak genoemd: onvoldoende kennis over ziekte/ sterven/ de dood, onvoldoende kennis hoe deze mensen te ondersteunen en bijv. gebruikte methodieken bij deze vraagstukken in te zetten, medicalisering van laatste levensfase-vraagstukken en ervaren taboe op al deze thema's van 'ongemakkelijkheid'.

Graag verkennen we met de deelnemers van de workshop wat goede zorg en ondersteuning in de laatste levensfase inhoudt en de betekenis hiervan voor sociaal werk praktijken, onderwijs en onderzoek. Is het recht op goede zorg en ondersteuning door sociale professionals hier werkelijk een recht?

Abstracts ronde 4

Onderzoekspresentatie Versterking van Samenwerkingsketen in het Zorg, Veiligheids- en Sociaal Domein in Veiligheidsregio IJsselland: Recht doen aan de verhalen

Monica Stouten en Wilma Rademaker

Kennisinstelling: Hogeschool Viaa (Zwolle),
Academie Social Work & Theologie /
Lectoraat Samenlevingsvraagstukken –
Werkplaats Sociaal Domein (WSD) regio
Zwolle

De veiligheidsregio IJsseland wordt geconfronteerd met veel van hulpvragen van individuen met complexe ggz-problematiek. Deze hulpvragen zijn nauw verbonden met diverse maatschappelijke factoren en leidt regelmatig tot onbegrepen en ongewenst gedrag, en bijvoorbeeld tot politie-ingrijpen. Om deze uitdagingen aan te pakken, is er een gedeelde wens binnen het Zorg, Veiligheids- en Sociaal domein om de samenwerking te versterken. Dit is beschreven in de 'Agenda Zorg en Veiligheid'.

Een belangrijk onderdeel van deze agenda is onderzoeken hoe betrokken organisaties, waaronder politie, hulpverlening, welzijn, onderwijs en wooncorporaties, beter met elkaar samen kunnen werken. Dit alles ten behoeve van goede hulpverlening aan de mensen waar het over gaat en hun (woon)omgeving. Inwoners met ervaringskennis en ervaringsdeskundigen worden dan ook actief betrokken bij het onderzoek.

Het Lectoraat Samenlevingsvraagstukken/WSD regio Zwolle geeft dit onderzoek vorm middels Waarderend (actie)onderzoek. Hierbij staat het verzamelen van verhalen centraal, zowel van 'hen die het betreft' als van naastbetrokkenen, omwonenden en professionals. Deze ervaringen leveren waardevolle input voor de onderzoekscyclus en onderstrepen steeds weer de noodzaak tot versterken van de samenwerking ten behoeve van goede hulpverlening.

Tijdens ons presentatie stellen we onszelf de vraag of we recht doen aan de verhalen van de betrokkenen binnen ons eigen onderzoek. Het doel van deze interactieve presentatie is intersubjectieve validatie van de reeds ontwikkelde codes en subcodes. Met aanwezige onderzoekers willen we dan ook aan de hand van de transcripten van de afgenomen interviews een korte analysesessie vormgeven

Monica Stouten MSc is docent en onderzoeker aan de opleiding Social Work, lectoraat Samenlevingsvraagstukken. Ze is programmamijnleider Inclusieve Samenleving. Ze houdt zich vanuit deze rollen met name bezig met mensen met (complexe) GGZ problematiek en bemoeizorg. Wilma Rademaker MSc is onderzoeker aan de opleiding Social Work, lectoraat Samenlevingsvraagstukken. Zij heeft een achtergrond in de gehandicaptenzorg en Onderwijswetenschappen. Zij maakt deelt uit van de programmamijn Inclusieve Samenleving.

Abstracts ronde 4

Workshop Down the rabbit hole

Carolien Terhorst, Stef Dingemans en David ter Avest

Deelthema: Gelijkwaardige participatie in het politieke of publieke domein (representatie, invloed in vormgeving samenleving e.d.).

Sociale rechtvaardigheid kan niet kan worden bereikt zonder Epistemische rechtvaardigheid. Epistemische rechtvaardigheid gaat over het herkennen van verschillende vormen van kennis, perspectieven en ervaringen. Binnen een goed functionerende, rechtvaardige en gezonde democratie is het van belang dat verschillende standpunten en perspectieven (h)erkent worden. Binnen het politieke en publieke domein ligt de uitdaging voor sociaal werkers om hier invulling aan te geven. Juist op plaatsen en bij (kwetsbare)groepen waar vormen van ongelijkheid en onrechtvaardigheid zichtbaar worden. Sociaal werkers bezeten dan ook een sleutelpositie om deze geluiden te ontvangen en een stem te geven. Hierbij maken zij onder andere gebruik van politiserend handelen, waarbij ze dergelijke kennis, perspectieven en ervaringen over de samenleving naar het politieke en publieke debat verplaatsen.

Cruciaal voor sociaal werkers is dat zij zicht hebben op, én actief participeren binnen plekken waar alternatieve kennis, perspectieven en ervaringen over onze samenleving samenkomen. Een van de redenen voor de onzichtbaarheid hiervan is dat op deze plekken de gevestigde orde afwezig is maar ook het sociaal werk hier niet altijd present is. Dit in het bijzonder voor sociale media, die een belangrijke rol spelen in onze samenleving maar nog onderbelicht zijn binnen het sociaal werk. Sociale media spelen namelijk een belangrijke rol in het faciliteren van homogene digitale omgevingen voor andersdenkenden, zogenaamde sociale media fuiken. Wij zien sociale media als een poort om in aanraking te komen met alternatieve stemmen. Een plek waar sociaal werkers een actievere rol in dienen te nemen om inzichten te verkrijgen, te verkennen en te verbinden.

In onze workshop gaan we kort in op onze eigen inzichten en ervaringen met sociale mediakanalen en bespreken hoe we dit als sociaal werkers en opleiders kunnen inzetten. Daarbij dompelen de deelnemers zich kortstondig onder in een sociale media fuik, om vervolgens gezamenlijk de ervaringen te bespreken en bediscussiëren.

Abstracts ronde 4

Onderzoekspresentatie In een epistemologisch verdomhoekje

Dr. Jeroen Boekhoven & Dr. Jaap Olthof

Mensen met een lvb bevinden zich in een epistemologisch verdomhoekje. Terwijl meedoen moeilijk is door de complexiteit van de samenleving worden hun worstelingen gepathologiseerd en vaak vertaald naar een 'gebrekig aanpassingsvermogen' of 'beperkte zelfredzaamheid'. Die zogeheten 'persoonskenmerken' van de mensen zelf zouden er volgens gedragsdeskundigen voor zorgen dat meedoen moeilijk is.

Die eenzijdige manier van kijken doet geen recht aan de strijd van mensen in het alledaagse leven. Langdurig en intensief etnografisch onderzoek naar schijnbaar triviale vormen van meedoen maakten vormen van epistemologische onrechtvaardigheid zichtbaar en een gebrek aan erkenning: mensen met een lvb worden tot tweederangsburgers 'gemaakt'.

De taal van gedragsdeskundigen draagt hier aan bij, alsook het gebrek aan verhalen van mensen met een lvb in wetenschappelijk onderzoek. Actief luisteren en verhalen serieus nemen is niet gangbaar.

Van sociaal werkers zouden de alledaagse strijd van mensen met een lvb moeten (h)erkennen een vorm van 'real political articulation'. Verhalen van ervaringen van de worstelingen met de barrières zijn cruciaal voor sociaal werkers omdat het 'agonistische karakter' van deze botsingen vaak de plek is om aan te sluiten, om in gesprek te gaan, om interventies af te wegen.

Technieken als shadowen, contextueel interviewing, participerende observaties zijn kenmerkend voor de praktijk van het sociaal werk. Tenminste, dat zouden ze moeten zijn. Als onderzoekende professionals zijn sociaal werkers etnografische onderzoekers die de 'local point of view' in kaart brengen met als doel om mensen een stem te geven, om een hermeneutische lacune te vullen.

De verhalen van mensen met een lvb verdienen een gehoor en verdienen versterking. Te vaak bestaat de dagelijkse sociaalwerkpraktijk uit pappen en nathouden. Structurele barrières blijven in stand. Dit vraagt om aandacht voor epistemologische onrechtvaardigheid, ten dienste van belangenbehartiging en verzet in het sociaal werk.

Abstracts ronde 4

Workshop Epistemic injustice in de samenwerking tussen ervaringsdeskundigen en sociaal werkers

Josine Steenvoorde, docent-onderzoek
Hogeschool Inholland Alkmaar

Deelthema: Epistemische rechtvaardigheid

In het sociaal werk wordt er steeds meer gebruik gemaakt van de drie kennisbronnen; wetenschappelijke-, praktijk- en ervaringskennis. Ervaringskennis wordt in toenemende mate ingezet en betrokken in het sociaal werk. Dit gebeurt onder andere door de inzet van ervaringsdeskundigen. De kennis van ervaringsdeskundigen wordt beschouwd als toegevoegde waarde, omdat het de andere 2 kennisbronnen zou aanvullen.

Toch is het niet vanzelfsprekend dat ervaringskennis evenveel waarde toegekend krijgt als de andere kennisbronnen en hebben ervaringsdeskundigen het idee de underdog te zijn in de samenwerking met sociaal werkers. Om alle kennisbronnen en dragers hiervan op een gelijkwaardige manier tot hun recht te laten komen, is inzicht nodig in wat dit proces belemmerd. Een manier om dit te analyseren is doormiddels van het theoretisch perspectief van epistemic injustice. Deze theorie geeft ons inzicht in wat gebeurt als, zowel positieve als negatieve, (voor)oordelen, stereotyperingen of wederzijdse aannames een rol spelen in de samenwerking en deze samenwerking belemmeren. Door inzicht te krijgen in de oordelen en aannames die we zelf hebben, kunnen we epistemisch onrecht herkennen en aanpakken.

Ook binnen het onderwijs krijgt ervaringskennis een steeds grotere rol. Aannames en oordelen die spelen in de praktijk, kunnen ook spelen in het onderwijs en bij onze studenten. Door al tijdens de opleiding hierover met studenten in gesprek te gaan, kunnen zij beter voorbereid het werkveld in en alle kennisbronnen beter op waarde schatten.

In deze workshop worden deelnemers uitgenodigd om na te denken hoe zij aankijken tegen verschillende kennisbronnen en hoe we daar in zowel het onderwijs als in het werkveld beter, of juist minder, gebruik van kunnen maken.

Deze workshop komt voort uit mijn promotieonderzoek die 1-2-2024 is gestart, waarin ik de samenwerking tussen ervaringsdeskundigen en sociaal werkers onderzoek vanuit de theorie van epistemic injustice en de roltheorie.

Abstracts ronde 4

Onderzoekspresentatie Wijkwaardenkaart: collectief beeld van de buurt van binnenuit

Annica Brummel, Michelle van der Tier, Robin
Smits

Deelthema: epistemische rechtvaardigheid

De wijk of buurt wordt steeds vaker als oplossing gezien voor diverse maatschappelijke vraagstukken. De Nederlandse overheid ziet de buurt als een sociaal vangnet voor het overbelaste zorgstelsel en haar ambitie om mensen met een zorgbehoefte of een beperking zo lang mogelijk thuis te laten wonen. Piet-Hein Peeters waarschuwt op basis van deze ontwikkelingen in zijn essay van de LSA (2024) voor het risico dat de buurt als instrument wordt gezien en niet meer als waarde op zich.

De Wijkwaardenkaart is een narratieve methode om verhalen uit de buurt op te halen vanuit het perspectief van wijkbewoners. Wijkbewoners geven zelf woorden aan dat wat ze waardevol vinden vanuit de interactie tussen persoon en omgeving. De Wijkwaardenkaart is een variant van de gesprekskaarten Waarde van Welzijn (Brummel, Hendriks, Joosten en Jansen, 2023) en is ontwikkeld door de HAN en welzijnsorganisatie Binkdracht10 uit Nijmegen.

We presenteren de ontwikkeling en de waarde van de methode aan de hand van onderzoeken die in twee buurten in Nijmegen zijn uitgevoerd. In de eerste buurt hebben professionals (welzijnswerkers, medewerkers bij woningbouwcorporaties en het buurtteam) 86 wijkbewoners gesproken en in de tweede buurt 67 wijkbewoners. Via een digitale tool zijn de data door deze praktijkprofessionals ingevoerd. De onderzoekers analyseerden deze data en de resultaten zijn gevisualiseerd in een zogenaamde praatplaat. Deze praatplaat geeft een collectief beeld van de buurt.

Deze methode geeft inwoners een stem om op een laagdrempelige manier als collectief invloed te hebben op de eigen omgeving. De praatplaat kan een startpunt zijn om van binnenuit te bouwen aan sterke gemeenschappen, die ook steunend kunnen zijn bij de diverse maatschappelijke vraagstukken. Dit is in lijn met het gedachtegoed dat achter de Wijkwaardenkaart schuilgaat, de capability benadering (o.a. Nussbaum, 2011 en Sen, 2009) en sluit aan bij aanpakken zoals ABCD.

Abstracts ronde 4

Onderzoekspresentatie Sociale Innovatie als middel om rechtvaardigheid structureel in te bouwen, en de rol van sociaal werk daarbij

Erna Hooghiemstra, lector Sociale Innovatie,
Hogeschool Rotterdam

Deelthema: participatie/gelijkwaardigheid in
vormgeving van de samenleving

In mijn lectoraat staat onderzoek naar sociale innovatie als middel om complexe vraagstukken in de samenleving structureel te verbeteren centraal. Het gaat om vraagstukken die per definitie domein-overstijgend zijn. Daarbij kijk ik specifiek naar de rol die sociaal werk kan spelen.

Het bijzondere aan sociale innovatie is dat het een manier van veranderen is waarbij de kracht van het 'sociale' maximaal benut wordt. Het is daarmee ook een manier om 'rechtvaardigheid' en participatie van de bronsgroep structureel in te bouwen. Ik onderscheid 4 dragers van sociaal innovatief veranderen: a) een gezamenlijk 'sociaal doel' b) bronsgroep staat centraal in begin, midden en eind van de verandering c) een samenspel tussen actoren op basis van gelijkwaardigheid en d) een lerend en onderzoekend proces waarin ook weer de bronsgroep centraal staat.

In verschillende onderzoeken en projecten worden de principes toegepast. In de presentatie zal ik aandacht besteden aan:

- Een onderzoek naar de tot stand koming van 'Vitale Coalities' in 2 wijken in Rotterdam.

In Rotterdam Zuid wordt gebouwd aan een netwerk van partners, bestaande uit actieve burgers, wijkprofessionals, beleidsprofessionals verbonden aan de wijk, learning communities vanuit het onderwijs en onderzoekers in de wijk. Onder deze paraplu van partners die we de Vitale Coalitie hebben genoemd ontstaan concrete samenwerkingsactiviteiten. Daarnaast wordt gebouwd aan een gezamenlijke visie en structurele verbindingen. Met onderzoek peilen we voortdurend in hoeverre de principes van sociale innovatie worden toegepast, wat we daarvan leren en ook of die meerwaarde hebben. We doen een vergelijkbaar onderzoek in Delfshaven, waar de dynamiek geheel anders is.

- Een onderzoek naar de impact van de wijkaanpak Energietransitie Dordrecht

In Dordrecht is in een 'aandachtswijk' een programma gestart om tegelijkertijd te werken aan verduurzaming, verhoging van de bestaanszekerheid en sociale cohesie, door bewoners te interesseren voor en intensief te begeleiden bij een rol in de energietransitie in de wijk. Er wordt samengewerkt door verschillende partijen: de gemeente, woningcorporaties, werktoeleidings-organisaties, zorg en welzijn en ook actieve burgers in de wijk. In ons onderzoek volgen we het samenwerkingsproces vanuit een sociaal innovatief perspectief. Daarnaast gaan we de ervaringen van de bewoners met een participatieve verhalende methode (Sensemaker) in kaart brengen en direct betrekken in het proces.

In de workshop gaan we graag met de deelnemers in gesprek over de betekenis van deze projecten voor het streven naar rechtvaardigheid en de bijzondere rol die sociaal werk kan spelen bij dit type van veranderprocessen.

Abstracts ronde 4

Onderzoekspresentatie Gezond in Noord: ontwerp van een gezondheidscommunity

Nicole Moorman, Dr. Koen Dortmans (HAN
University of Applied Sciences)

Deelthema: Epistemische rechtvaardigheid

Steeds meer stemmen benadrukken de rol die burgers kunnen spelen bij maatschappelijke veranderingen, waaronder gezondheidsbevordering (NZVE, 2021). Onze presentatie richt zich op het participatief actieonderzoek naar hoe burgers, gezondheids-, en welzijnsprofessionals een gezondheidscommunity kunnen ontwerpen ten behoeve van gezondheidsbevordering in Nijmegen-Noord (oktober 2021 t/m maart 2024).

Onderzoeksmethode

In participatief actieonderzoek (PAO) werken onderzoekers met burgers en andere belanghebbenden aan de verbetering van praktijksituaties. Omdat PAO zich richt op participatieve creatie, actie en kennisontwikkeling (Migchelbrink, 2016; Van Lieshout et al., 2017), leent het zich uitstekend voor het geven van een prominente rol aan de stem van burgers en het benutten van hun kennis en ervaringen.

Bevindingen en conclusie

Bewoners willen zich verbinden aan een gezondheidscommunity met een heldere identiteit. Zij kennen een sterke verscheidenheid en verbinden zich op verschillende manieren aan het initiatief, vanuit diverse intenties. Steeds opnieuw is aandacht nodig voor het (beter) leren kennen van elkaar. De verbondenheid groeit naarmate meer bewoners betrokken raken en elkaars ervaringen delen. Duidelijkheid over rollen en verwachtingen is van groot belang. Bewoners willen regie houden, maar zij wensen ondersteuning door professionals. Professionals versterken de verbinding met bewoners door hun kwetsbare, menselijke kant te laten zien. Concrete resultaten geven energie en voeden het vertrouwen dat het initiatief ertoe doet. Participatief actieonderzoek geeft ruimte aan inbreng van kennis en ervaring en kan verbondenheid versterken, mits onderzoekers 'tactvol onderhandelen', creatief zijn en commitment tonen.

Abstracts ronde 4

Onderzoekspresentatie Jongerenwerkers aan zet in de strijd tegen armoede en schulden: een gezamenlijk leer- en onderzoeksproces.

dr. Wendy Wesseling, dr. Stijn Sieckelinck & Anais Feron

Deelthema: Sociaaleconomische rechtvaardigheid

Jongerenwerkers maken van dichtbij mee hoe het ontbreken van bestaanszekerheid onder jongeren een risico vormt voor hun ontwikkeling en toekomst. Door gebrek aan aanmoediging, middelen en gepaste ondersteuning kunnen jongeren vaak niet al hun talenten en kansen volledig benutten. Jongerenwerkers willen graag meer kunnen betekenen voor deze groeiende groep jongeren, voor dat het echt problematisch wordt. Het is echter nog onbekend welk aanbod zij kunnen inzetten en hoe zij daarbij te werk kunnen gaan.

Onderzoeksvraag

Om deze reden werken de lectoraten Youth Spot en Armoede Interventies (beide HvA) samen met 15 jongerenwerkorganisaties verspreid over Nederland. In dit gezamenlijk leer- en onderzoeksproces staat de onderzoeksvraag centraal: "Welk aanbod op armoedepreventie en schuldenpreventie kunnen jongerenwerkers inzetten en hoe kan het methodisch handelen binnen dit aanbod versterkt worden voor jongeren in (dreigende) armoede en/of met (dreigende) schulden?".

Methodologie

Dit is een participatief handelingsonderzoek, dat bestaat uit drie fasen: verkennen, reflectie en implementatie. In de verkennende fase hielden jongerenwerkers logboeken bij, studenten interviewden op creatieve wijze jongeren, en er zijn vragenlijsten onder managers van het jongerenorganisaties en stakeholders gedeeld. Op basis van de resultaten, zullen de jongerenwerkers in de volgende fase aan de slag gaan in werkplaatsen waar ze zelf hun handelingsplannen opstellen met als doel het aanbod van professioneel jongerenwerk op het gebied van armoede en schulden te versterken.

Conclusie

Met onze presentatie bieden we een concreet inzicht in het werkveld van de jongerenwerkers, hoe hun huidige aanbod op bestaanszekerheid gewaardeerd wordt en waar de onbenutte kansen liggen. En hoe praktijkgericht onderzoek de kwaliteit van het jongerenwerk kan helpen versterken.

Abstracts ronde 4

Workshop KOPPeling uit eigen kring.

Susan Ketner, lector Integrale aanpak kindermishandeling aan de Hanze in Groningen.

Jacoline van der Slot, als docent-onderzoeker verbonden aan de opleiding Social Work en het lectoraat Integrale aanpak kindermishandeling aan de Hanze in Groningen. Daarnaast werkt zij als systeemtherapeut i.o. bij Verslavingszorg Noord Nederland.

Aangezien meerdere professionals betrokken zijn bij dit onderzoeksproject, nl. vanuit het Universitair Centrum Psychiatrie (UMCG), Accare en Verslavingszorg Noord Nederland, zal later bekend gemaakt worden welke professional een bijdrage levert aan de workshop.

Deelthema: sociaaleconomische rechtvaardigheid (kansengelijkheid, armoede, bestaanszekerheid e.d.).

In de opleiding Social Work en de opleiding Pedagogiek is weinig aandacht voor KOPP en KOV. Zo ook onder alle professionals in het sociaal domein. Terwijl er in Nederland 550.000 kinderen opgroeien bij ouders die last hebben van psychische problemen. De kans dat deze kinderen later zelf ook psychische problemen ontwikkelen, is groot.

Kinderen van ouders met psychische problemen nemen vaak thuis de zorg over van hun ouders. Ze zorgen niet alleen voor hun ouders maar ook voor broertjes en zusjes. Ze hebben daardoor geen tijd of mogelijkheid voor sport en hobby's en ook nemen ze meestal geen vriendjes of vriendinnetjes mee naar huis. Kinderen kunnen zich daardoor niet goed ontwikkelen en ook voelen ze zich vaak eenzaam.

Deze problemen worden vaak niet gesignaleerd. KOPP en KOV ervaren de situatie bij hen thuis vaak als vanzelfsprekend en praten noch klagen erover. Meer oog voor KOPP en KOV is nodig bij behandelaren, die meestal uitsluitend gericht zijn op de psychiatrische aandoening of de verslaving en veel minder op de vraag in hoeverre die aandoening het gezinsfunctioneren belemmert. Om die reden is de interventie KOPPeling ontwikkeld. Het doel van de interventie KOPPeling is om te proberen, samen met een maatschappelijk werker en het sociale wijkteam, het sociale netwerk van het gezin in te schakelen, die de zorg voor de ouders en het gezin over kan nemen zodat het kind weer kind kan zijn.

Doel:

In deze workshop nemen we u mee in de interventie KOPPeling. Aan het eind van deze workshop weet u meer over KOPP en KOV en waarom het belangrijk is om het netwerk in te zetten. Hoe dat werkt, wordt u in verschillende voorbeelden in meegenomen.

Abstracts ronde 4

Symposium De Sociale Kwaliteit benadering: een bruikbaar perspectief bij het werken aan rechtvaardigheid

Mariël van Pelt, Jolanda Tuinstra, Lisbeth
Verharen, Judith Wolf

Deelthema: Rechtvaardigheid als missie van
sociaal werk

In 2020 verscheen de landelijke kennis- en onderzoeksagenda sociaal werk. In deze agenda wordt de sociale kwaliteit benadering als relevant en bruikbaar gezien voor de doorontwikkeling van het beroep sociaal werk. Niet verwonderlijk, want de benadering sluit perfect aan bij de missie van het sociaal werk. Vanuit de waarden sociale rechtvaardigheid, gelijkwaardigheid, solidariteit en menselijke waardigheid biedt de sociale kwaliteit benadering inzicht in wat er in een samenleving op orde moet zijn voor een goed en waardig leven, ook voor mensen die maatschappelijk achterop zijn geraakt. Uit literatuuronderzoek blijkt dat de praktische vertaalslag van deze benadering naar het beroep van sociaal werkers nog weinig uitgedacht noch onderzocht is. Doel van dit symposium is om deelnemers te laten kennismaken met de sociale kwaliteit benadering en te verkennen wat hiervan de potentie is voor onderzoek in en professionalisering van het sociaal werk.

Het symposium bestaat uit vier presentaties. In de eerste presentatie nemen Lisbeth Verharen en Judith Wolf de deelnemers mee in de achtergronden, uitgangspunten en belangrijkste kenmerken van de sociale kwaliteit benadering. Daarna volgen drie presentaties over toepassingsmogelijkheden van deze benadering in de praktijk en in onderzoek:

- Sociaal werk en samenlevingsopbouw door Lisbeth Verharen.
- Politiserend sociaal werk door Mariël van Pelt.
- De evaluatie en monitoring van sociaal werk praktijken door Jolanda Tuinstra.

Aan de hand van voorbeelden maken we in iedere presentatie de vertaalslag van sociale kwaliteit naar sociaal werk. We bespreken hoe sociaal werkers en onderzoekers met behulp van deze benadering situaties kunnen analyseren; aangrijpingspunten kunnen vinden voor het handelen; het handelen van sociaal werkers kunnen evalueren, legitimeren en (wetenschappelijk) onderbouwen; nieuwe aanpakken kunnen ontwerpen; en de zichtbaarheid en herkenbaarheid van het werk kunnen vergroten. Dit alles met rechtvaardigheid als missie!

Abstracts ronde 5

Onderzoekspresentatie Kunst inclusief

Stefanie van Zal, Lectoraat Langdurige zorg en ondersteuning, Hogeschool van Amsterdam

Deelthema: Een rechtvaardige en inclusieve kunstwereld voor mensen met een langdurige zorgvraag

Het onderzoek 'inclusief outsider' vindt plaats in het kader van een langere reeks (voor)onderzoek van het lectoraat Langdurige Zorg en Ondersteuning van de Hogeschool van Amsterdam. De doelstelling van deze onderzoekslijn is om te onderzoeken hoe verscheidene organisaties binnen? de disciplines kunst en zorg, werken aan gelijkwaardige waardering en toegang tot de kunstwereld voor mensen met een langdurige zorgvraag. Voor mensen die gebruik maken van zorg zijn er aparte galeries, werkplaatsen, exposities en zelfs een eigen Biennale, maar veel cross-over tussen deze 'art brut' of 'outsider art' wereld en de reguliere kunstwereld is er niet. Dit heeft tot gevolg dat kunstenaars met een langdurige zorgvraag ondanks dat ze aan alle te bedenken criteria voor 'volwaardig' kunstenaar voldoen, geen aanspraak maken op reguliere kunstsubsidies, geen plek hebben op grote kunstbeurzen, en daardoor veel minder kans maken om een inkomen te verdienen aan hun werk als kunstenaar.

In het kader van deze onderzoekslijn is er een kleinschalig onderzoek uitgevoerd bij de organisatie No Limits! Art Castle in Amsterdam. Deze gallery en sociaal initiatief stelt zich tot doel de positie in de kunstwereld voor mensen met een langdurige zorgvraag te verbeteren. Dit doen zij door samenwerkingsprojecten tussen gerenommeerde (outsider en insider) kunstenaars te faciliteren en tentoon te stellen op grote (reguliere) kunstbeurzen en in hun eigen gallery in uitgaanscentrum Sexyland World in Amsterdam.

De hoofdvraag van dit onderzoek luidde: 'wat zijn werkzame elementen bij het werken aan een verbeterde positie van kunstenaars met een langdurige zorgvraag in de reguliere kunstwereld?' In dit onderzoek is een combinatie gebruikt van concept mapping en observeren tijdens de samenwerking van zes kunstenaarskoppels, en op tentoonstellingen en kunstbeurzen.

De belangrijkste werkzame elementen van No Limits! Art Castle zijn het leggen van een verbinding tussen de mogelijkheden, beurzen, subsidies en kunstenaars van de reguliere kunstwereld, en de kunstenaars werkzaam op ateliers gefaciliteerd door zorginstellingen. Een tweede belangrijk element was het intensief begeleiden van de samenwerkingen tussen kunstenaars. Om faal ervaringen te voorkomen werden samenwerkingsprocessen heel proactief begeleid. Er was deelname aan groepschats door de initiatiefnemers, regelmatig overleg over praktische zaken maar ook over de samenwerking. Bij problemen werd uitgebreid geïnventariseerd wat er aan de hand was en werden passende oplossingen gezocht. Een derde belangrijk element is de samenwerking met de informele en formele zorg. Doordat zowel de organisatie van No Limits! Art Castle als de deelnemende kunstenaars telkens met hen afstemden over de zorg en praktische ondersteuning aan de kunstenaars met een langdurige zorgvraag, bleef de scheiding tussen hun zorgbehoefte en hun kunstenaarschap in stand. Ook voor de deelnemende andere kunstenaar zorgde dit dat er geen zorg-rol ingenomen hoefde te worden en zij als collega's aan de slag konden.

Abstracts ronde 5

Onderzoekspresentatie VERHALEN DIE VERBINDEN: EEN ONDERZOEK NAAR DE INZET VAN EEN ROMAN IN HET SOCIAAL WERK ONDERWIJS VOOR EEN DIEPER BEGRIP VAN SOCIALE RECHTVAARDIGHEID

Hanneke van Lieshout & Bram Gootjes

Deelthema: Rechtvaardigheid als missie van
sociaal werk

Rechtvaardigheid als missie is het thema van deze conferentie, een missie die niet alleen bepleit moet worden, maar ook moet worden onderwezen. In deze onderzoekspresentatie delen we hoe een roman als didactisch middel sociaal onrecht een menselijk gezicht kan geven, studenten Sociaal Werk kan aanzetten tot een kritische analyse en tot dieper begrip van sociale rechtvaardigheid. De roman *Ze hebben mijn vader vermoord* van Édouard Louis werd binnen het vak Sociaal Werk Theorie geïntegreerd in een Bourdiaanse analyse (1993) en de erkenningsfilosofie van Axel Honneth (1994). Het verhaal gaat over een man waar het volgens de auteur 'bijna nooit om draait': zijn vader, omdat zijn klasse niet gehoord en gezien wordt. Deze onderwijspraktijk is onderzocht door zeven observaties tijdens groepsdialogen over de roman, beantwoorde leesvragen van vier studenten en een groepsgesprek met zesentwintig studenten met de centrale vraag: welke discussies en reflecties over sociale rechtvaardigheid worden door de inzet van een roman gestimuleerd?

Uit de resultaten blijkt dat studenten een dieper begrip kregen van de problemen en strijd waarmee mensen, zoals de hoofdpersonen in deze roman, worden geconfronteerd. Dit bracht een nieuw perspectief op hun rol als sociaal werker, namelijk opkomen voor degenen die door sociale ongelijkheid over het hoofd gezien worden. Daarnaast waren zij in staat om relaties te leggen tussen de roman, theorieën van Bourdieu en Honneth, en persoonlijke ervaringen met sociaal lijden, symbolisch geweld en miskennen. Het gesprek over het uitoefenen van symbolisch geweld, met miskennen als gevolg, alsmede de eigen ervaringen daarmee, leidde tot meer bewustzijn en erkenning van zowel hun eigen maatschappelijke positie als die van de mensen met wie ze gaan werken.

In navolging van Nussbaum (1998) kunnen we concluderen dat literatuur studenten Sociaal Werk bij verhalen betreft buiten hun eigen leefwereld, waardoor ze een dieper begrip kunnen ontwikkelen van sociale rechtvaardigheid.

Abstracts ronde 5

Onderzoekspresentatie **Rechtvaardigheid zoeken in alternatieve toekomsten: Een levensloopbenadering van gezinnen zonder wettig verblijf**

Pascal Debruyne, Sylvie Van Dam en Kaat Van Acker – Odisee

Wetenschap wordt gedreven door paradigmashifts. Denk aan de uitdaging van structuralistische analyses door benaderingen die agency centraal stellen, en vice versa. Sommige theoretische benaderingen slagen erin beide paradigma's te verweven, zoals de sociologische levensloopbenadering (Elder et al. 2003; Heinz et al. 2009). Met een gelijkaardige lens zien we de keuzes die mensen maken in relatie tot de bredere context, de samenleving en politiek. En hoe die relatie tussen 'agency' en 'structuur' verandert doorheen de tijd in de keuzes die mensen maken.

Dat geldt zeker voor 'gezinnen zonder wettig verblijf', de groep die centraal staat in ons onderzoek waarin we ouders én kinderen interviewen in vijf verschillende sociaalwerkpraktijken die werken rond 'toekomstoriëntatie' in drie steden. We brengen daarbij de trajecten van gezinnen zonder wettig verblijf in kaart doorheen de tijd, zowel om hun handelingscapaciteit en keuzes te tonen, als hun omgang met zogenaamde 'bordering practices' vanuit diverse overheidsactoren, waarbij overheden allerlei drempels opwerpen tijdens het verblijfstraject en integratietraject (Persdotter, Lind, & Righard, 2021). Met een levensloopbenadering proberen we 'de tijd' ernstig te nemen (Adam, 2000) in de veranderende keuzes die gezinnen zonder wettig verblijf maken doorheen de tijd: transnationale migratie daagt gezinsrollen en -verwachtingen uit.

Het onderzoek belicht ook de rol van sociaal werkers in die levensloop om 'bordering practices' te counteren en een klimaat van sociale rechtvaardigheid te creëren. We bestuderen hun sociale interventies die ze samen met gezinnen zonder wettig verblijf ontwikkelen, om een andere toekomst mogelijk te maken, waardoor ze ongelijkheid op het kruispunt van verblijfsrecht en sociale rechten bestrijden.

Abstracts ronde 5

Onderzoekspresentatie Institutionele parentificatie? Ongelijke kansen voor ouders en kinderen in opvangcentra voor asielzoekers

Kaat Van Acker Katja Fournier en Dirk Geldof
Odisee hogeschool

Onderzoekspresentatie onder het thema sociaaleconomische rechtvaardigheid (kansengelijkheid, armoede, bestaanszekerheid, e.d.)

Opvangcentra voor asielzoekers bevinden zich in de marge van de maatschappij, in oudere en vaak weinig kindvriendelijke infrastructuren die oorspronkelijk andere bestemmingen hadden. Asielzoekers leven er in een 'tussenruimte' op het vlak van statuut, levensomstandigheden en maatschappelijke positie. De opvangsector functioneert al jaren in een 'genormaliseerde crisismodus', waarbij te trage doorlooptijden samengaan met een structureel tekort aan opvangplaatsen. In overbevolkte en onderbestafte opvangcentra verdwijnt het belang van kind- en gezinsvriendelijkheid naar de achtergrond.

Op basis van diepte-interviews in negen verschillende opvangcentra met ouders (58), kinderen (38), opvangmedewerkers (38) en experts uit belendende sectoren (15) analyseerden we hoe het Belgische asielregime de mogelijkheden van vluchtelingenouders om hun ouderlijke rollen en verantwoordelijkheden op te nemen beïnvloedt. Onze analyse wijst op een complexe combinatie van toegenomen verantwoordelijkheid en verminderd zeggenschap over een reeks van ouderlijke rollen en taken (waaronder het vervullen van primaire zorgtaken, het veilig houden van de kinderen en het opnemen van een gidsende rol). Deze combinatie zorgt ervoor dat kinderen de nood voelen om vermeende ouderlijke taken op te nemen, wat bij sociaal werkers bezorgdheid over parentificatie oproept. Door de term 'institutionele vormen van parentificatie' te introduceren roepen we op om meer aandacht te hebben voor de impact van infrastructurale elementen, beleidspraktijken, sociaal werk praktijken en waardesystemen op gezinsdynamieken.

In de discussie gaan we in op hoe sociaal werkers zich kunnen of moeten verhouden tot het onrecht waarmee gezinnen dagelijks te maken krijgen en waar zij als personeel mee deel van uitmaken. Ons onderzoek onderstreept de nood aan re-politisering van sociaal werk in zulke 'onrechtvaardige' settings. We bevragen de mate waarin sociaal werkers zelf 'geparentificeerd' raken, hoe ze uit dergelijke complementaire rollen kunnen stappen en welke randvoorwaarden en ondersteuningsvormen daarvoor nodig zijn.

Abstracts ronde 5

Onderzoekspresentatie De-institutionalisering : zijn mensenrechten hefboom voor rechtvaardigheid?

Dries Cautreels, doctoraatsstudent vakgroep
Sociaal Werk & Sociale Pedagogiek,
Universiteit Gent

Deelthema: gelijkwaardige participatie in het
politieke en publieke domein

Sinds de jaren '60 wordt de-institutionalisering vooropgesteld – in beleid, praktijkontwikkeling, onderzoek en activisme – als antwoord op mensenrechtenschendingen in de zorg voor burgers in een zorgafhankelijke positie (bijv. handicap). De aannahme hierbij is dat het fysiek ontmantelen van (residentiële) zorg en deze 'in de gemeenschap te organiseren' (transitie) leidt tot inclusie en het realiseren van mensenrechten. Onderzoek wijst echter uit dat (enkel) focussen op deze ruimtelijke vertaling niet resulteert in het ontmantelen van een repressieve instellingscultuur (een logica die in diverse settings blijft doorwerken) of tot kwaliteitsvolle ondersteuning. Ook inclusie blijkt eerder een streven dan resultaat.

VN-mensenrechtenkaders hebben steeds een centrale plaats ingenomen bij (pleidooien voor) de-institutionalisering – via verdragen (CRPD, 2006), General Comments (n° 5) of specifieke 'Guidelines' – waarbij de invulling van de-institutionalisering als transitie omarmd wordt. In deze eerder legalistische lezing van mensenrechtenkaders erkennen we echter ook enkele paradoxen. De vigerende dichotomie (wonen in de maatschappij is goed, wonen in een collectief is not done) lijkt keuzemogelijkheden en autonomie te beperken en sluit collectieve organisatie van ondersteuning bij voorbaat uit, al conflicteert deze lezing ook expliciet met andere (Europese) kaders en uitspraken. Bijkomend dreigt een individualistische interpretatie van rechten inherent exclusief te zijn tov de meest kwetsbare burger.

In de loop van 2023-2024 werd een participatief onderzoeks-traject opgestart in de schoot van de Academische Werkplaats De-institutionalisering ([AWDI](#)) met verschillende (self-) advocacy verenigingen en beleidsactoren in Vlaanderen: de-institutionalisering en mensenrechten werden er actief verbonden en aangehaalde paradoxen bediscussieerd, resulterend in een breed opengestelde debatavond. Doorheen dit traject is enerzijds consensus ontstaan maar zijn anderzijds ook de aangehaalde ambiguïteiten evenals uitdagingen wat betreft representatie naar voren gekomen. Centraal staan twee spanningsvelden: 1) de spanning tussen een individualistische en substantieel-solidaristische lezing van mensenrechten en 2) de spanning tussen een technisch-legalistisch en een sociaal-pedagogisch perspectief, gelinkt aan geleefd burgerschap, sociale grondrechten en ... rechtvaardigheid. De-institutionalisering als transformatie van zorg – waarbij via een sociaal-ruimtelijk perspectief wordt gefocust op het radicaal transformeren van (residentiële) zorg – kan hierbij inspiratie bieden.

Abstracts ronde 5

Onderzoekspresentatie Inclusief en politiserend actie- en ontwerponderzoek in het sociaal domein

Paula Smith, onderzoeker bij het lectoraat Empowerment & Professionalisering
Femke Kaulingfreks, lector bij het lectoraat Jeugd & Samenleving
Onderwijsinstelling: Hogeschool Inholland

Steeds meer jongeren hebben te maken met problematische schulden (RVS, 2022; Stichting BKR, 2021), bijvoorbeeld door online gokken en achteraf betalen (AFM, 2024). Daarom wordt in een vierjarig onderzoek (2024-2028) de vraag beantwoord: hoe jongeren en professionals (beleidsmakers, sociaal werkers, onderzoekers, docenten) in co-creatie en met gezamenlijke besluitvorming (SDM) een aanpak kunnen ontwikkelen voor de preventie van schulden bij jongeren. Met als doel: gemeentelijk jongerenbeleid en een digitale tool (app) ontwikkelen die aansluiten bij de leefwereld van jongeren. Dit gebeurt via een cyclus actieonderzoek (Van Lieshout, Jacobs, & Cardiff, 2017) en ontwerponderzoek (Mckenney & Reeves, 2018). Door de stem van jongeren mee te nemen bij de ontwikkeling van aanpakken gericht op het voorkomen schulden, is de verwachting dat deze beter aansluiten op hun leefwereld, meer jongeren bereikt worden en uiteindelijk minder jongeren in problematische schulden terechtkomen.

Tijdens deze onderzoekspresentatie gaan we in op het belang en de rol van inclusief en politiserend onderzoek in het sociaal domein. We bespreken hoe onderzoek moet bijdragen aan het tegengaan van epistemologische onrechtvaardigheid en adultism; dat is het erkennen van jongeren als gelijkwaardige partners in het vergaren van kennis en nemen van besluiten (Corney, Cooper, Shier & Williamson, 2022). Dit geldt in het bijzonder voor jongeren in een afhankelijke positie met daaraan gekoppelde machtsmechanismen van uitsluiting, stigmatisering en discriminatie (Arnstein, 2019; Grim et al., 2022). Dat de Nederlandse Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) vooral mbo-studenten met een migratieachtergrond beschuldigt van fraude (Belleman, Heilbron & Kootstra, 2023), is een voorbeeld van epistemologische onrechtvaardigheid waarbij sommige jongeren minder snel geloofd worden dan anderen. Hier is sprake van systemisch onrecht met grote financiële nadelen tot gevolg.

In de presentatie staan twee vragen centraal: (1) Hoe kan onderzoek bijdragen aan het versterken van de positie van jongeren die uitsluiting, stigmatisering en discriminatie ervaren? (2) Hoe kan er met actie- en ontwerponderzoek worden bijgedragen aan sociale rechtvaardigheid en de politiserende opdracht van het sociaal werk?

Abstracts ronde 5

Onderzoekspresentatie “Het gaat niet over mij”: Ervaringskennis als nieuwe kennissoort

Robin Smits, Annica Brummel

Deelthema: epistemische rechtvaardigheid

Ervaringskennis is een relatief nieuwe kennissoort ten opzichte van professionele en wetenschappelijke kennis. Deze kennissoorten hebben allemaal hun eigen (ongeschreven) spelregels en visies. Er zijn voor professionele en wetenschappelijke kennis al langer bestaande tradities en posities. Bij ervaringskennis staat deze visievorming nog in de kinderschoenen. Over bijvoorbeeld concepten als herstel en inclusie bestaat veel discussie. En over de vraag “Hoe ontstaat ervaring(skennis)?” is nog weinig bekend.

In deze presentatie zullen wij stilstaan bij een aantal thema’s en concepten die ons zouden kunnen helpen in deze verkenning. Bijvoorbeeld de logica’s die achter de verschillende kennissoorten schuilgaan en de hiërarchie daartussen. Kenmerkend in de logica’s van wetenschappelijke kennis en professionele kennis is dat paradoxen niet kunnen bestaan. Compleet tegenovergestelde waarheden moeten altijd opgelost worden. Bij ervaringskennis kunnen grotendeels dezelfde ervaringen, compleet anders ervaren worden. En dus verschillende uitersten allebei waar kunnen zijn. Dus in deze presentatie staat de vraag centraal: “Hoe kunnen we gelijkwaardig kijken naar ervaringskennis in relatie tot de andere kennissoorten?”

In deze sessie bespreken we hoe ideeën als betekenisgeving en het ruimte maken voor vrijplaatsen/tussenruimte deze verschillende kennissoorten ook weer in harmonie kunnen geraken. Als laatste bespreken wij de rol van ervaringsdeskundigen. Waar het ideaalbeeld van “De Wetenschapper” en “De Professional” hun kennissoorten vertegenwoordigen, moet “De Ervaringsdeskundige” nog net zo’n positie verkrijgen in ons collectieve denken.

Abstracts ronde 5

Onderzoekspresentatie Ervaringskennis en -deskundigheid in de opleiding SW

Monique Engelbertink, Elske van Oostaijen,
Mariette van Hees, Mark van Dijk, Sascha van
Gijzel

Terwijl de ontwikkelingen van het inzetten van ervaringskennis in het werkveld in volle gang zijn (Van Hoorn et al., 2020) lijkt het benutten van ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid in Social Work (SW) achter te lopen. Om de huidige stand van zaken weer te geven in SW opleidingen zijn twee deelstudies uitgevoerd door een werkgroep van docenten/onderzoekers (HU, HAN, InHolland, Saxion).

Onderzoeksvragen

Deelstudie 1: In hoeverre is het benutten van ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid opgenomen in curricula van SW opleidingen?

Deelstudie 2: Hoe geeft de HAN vorm aan het benutten van ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid in hun SW curriculum?

Methodologie

Deelstudie 1: enquête onder 19 SW opleidingen (2020). De enquête bevatte twee hoofdthema's;

- De wijze waarop studenten tijdens hun opleiding geleerd wordt hun eigen (ontwrichtende) ervaringen professioneel te benutten.
- De wijze waarop studenten geleerd wordt om ervaringskennis als een van de drie bronnen van kennis te zien en hoe ze leren om samen te werken met ervaringsdeskundigen. Respons = 9.

Deelstudie 2: beschrijving huidige situatie HAN vanuit perspectief beleid en uitvoering (2023).

Conclusie

Deelonderzoek 1: eigen ervaringen van SW studenten zijn een belangrijk onderdeel van het vormen van een reflectieve professional. Ook worden er goede stappen door opleidingen gezet in het benutten van ervaringsdeskundigheid. Er is ruimte voor verbetering mede doordat het vaak afhankelijk is van een docent die zich hiervoor inzet in plaats van dat het in de opleidingen geborgd is.

Deelonderzoek 2 brengt de volgende succesfactoren naar voren: werken vanuit een visie ondersteund met doelen, samenwerken met ervaringsdeskundigen die in dienst zijn van de hogeschool en aanstellen van docentambassadeurs. Ervaringsdeskundigen werken hierdoor vanuit een gelijkwaardige positie wat een belangrijk fundament is voor rechtvaardigheid in de (onderwijs)praktijk.

Tijdens de presentatie worden concrete tips gegeven vanuit deze deelstudies.

Abstracts ronde 5

Onderzoekspresentatie Verduurzaming en ecosociaal werk met woningeigenaren in de Provincie Utrecht

Bruno Meeus & Maarten ter Huurne
(Hogeschool Utrecht, Kenniscentrum Sociale Innovatie)

Deelthema: Ecologische rechtvaardigheid

De maatschappelijke verduurzamingstransitie zit te vaak ingekapseld in een logica waarbij van mensen wordt verwacht dat zij hun individueel gedrag dienen aan te passen. Bovendien komen ook heel wat vormen van ondersteuning vanuit de overheid om die gedragsaanpassingen mogelijk te maken vooral terecht bij groepen die al financieel sterker staan. Zoals o.m. Jef Peeters (2015) betoogt, bevindt zich precies daar een cruciale rol voor ecosociaal werk. Ecosociaal werk ondersteunt de opbouw van nieuwe collectieven om verduurzaming samen aan te pakken en maakt nieuwe verbindingen tussen overheid en burger om ecologische rechtvaardigheid te garanderen. In deze bijdrage reflecteren we op deze dubbele rol voor ecosociaal werk op basis van een kort onderzoek naar de isolatieaanpak die de Provincie Utrecht heeft opgezet. Woningeigenaren met een laag besteedbaar inkomen zien weinig mogelijkheden om hun huis te verduurzamen vanwege de hoge investeringen en profiteren niet van beschikbare overheidssubsidies wanneer ze niet investeren in isolatiemaatregelen. Dit zorgt voor een groeiende ongelijkheid tussen woningeigenaren en kan ook het draagvlak voor de energietransitie en het klimaatbeleid ondermijnen. De Provincie Utrecht heeft daarom in samenwerking met gemeenten in het najaar van 2022 een isolatieaanpak opgezet. Woningeigenaren met een laag besteedbaar inkomen kregen het aanbod om gratis hun woning te isoleren en ongeveer de helft van de mensen ging daarop in. In het kader van een kort evaluatie-onderzoek spraken we met de gemeenteambtenaren die verantwoordelijk waren voor de uitvoering van de aanpak en energiecoaches die huisbezoeken aflegden om te achterhalen hoe die aanpak kon worden geoptimaliseerd. Een thematische analyse gaf aan: (1) dat het moeilijk is beleid te ontwikkelen voor een doelgroep die lastig als groep te benaderen en in beeld te brengen is en (2) waar sociaal werkers nog niet mee in contact staan, maar ook dat (3) de doelgroep nood heeft aan nabijheid van de gemeentediensten om haar rechten te kunnen garanderen. Ons onderzoek geeft inzicht in hoe een aanpak gericht op woningeigenaren met een laag inkomen kan worden geoptimaliseerd en welke rol het sociaal domein daarin kan spelen.

Abstracts ronde 5

Onderzoekspresentatie Sociale infrastructuur en betekenisvolle ontmoetingen in de wijk

Michelle van der Tier, Chantal van Lieshout,
Annica Brummel, Griet Roets

Deelthema: Overige onderwerpen
gerelateerd aan rechtvaardigheidskwes-
ties en sociaal werk

Publieke ontmoeting is belangrijk voor het welzijn van mensen en voor een inclusieve samenleving waar inwoners met elkaar samenleven. Tegelijkertijd weten we dat ontmoetingen in de publieke ruimte niet altijd als vanzelfsprekend ontstaan en niet per definitie betekenisvol zijn. Dit vraagt om aandacht en inzet van sociale professionals. In onze studie bouwen we voort op de theorie over sociale infrastructuur. Klinenberg (2018) stelt dat sociale infrastructuur voorwaardelijk is voor het ontstaan van sociale interacties. Zowel de inrichting van de fysieke omgeving als de sociale verbanden zijn medebepalend voor de manier waarop mensen met elkaar samenleven.

In het onderzoek richten we ons op fysieke plekken in de wijk. Plekken die in potentie publieke ontmoeting en verbinding mogelijk maken. We hebben data uit 13 wijken in de regio Nijmegen geanalyseerd vanuit de vraag: 'welke fysieke plekken dragen bij aan betekenisvol contact in de wijk?'. We doen dit vanuit het perspectief van inwoners en kijken expliciet naar het samenspel tussen 'het fysieke en het sociale'.

Op basis van onze analyse en eerdere studies concluderen we dat de fysieke omgeving voor sociaal werkers eerder een gegeven is in plaats van iets dat zij kunnen inzetten en veranderen om publieke ontmoetingen te faciliteren. Om het omgevingsgericht werken in het sociaal werk te versterken verkennen we mogelijke handelingsrichtingen op basis van de drie dimensies van de 'Socio Spatial Quality benadering' van Griet Roets en Chantal van Lieshout. We hebben hierbij aandacht voor hoe sociaal werkers kunnen aansluiten bij betekenisgeving van wijkbewoners (mindscape), hoe zij de fysieke omgeving kunnen inzetten om interactie en ontmoeting te faciliteren (matterscape), en vanuit de wijk institutionele structuren in beweging kunnen brengen (powerscape).

Abstracts ronde 5

Onderzoekspresentatie Rechtvaardigheid & het recht om rechten te hebben

Jeannette Hartman

Deelthema: Rechtvaardigheid als missie van sociaal werk

Hoe en waar onrechtvaardigheid zich manifesteert in de samenleving, is een belangrijk thema in sociaal werk onderzoek en -onderwijs. Sociale rechtvaardigheid is immers een centraal concept voor denken en doen in sociaal werk. Sinds 2000/2001 wordt dit benadrukt door de IFSW met het expliciteren van social justice als fundamenteel principe.¹ Als ik in onderwijssituaties vraag wat studenten eigenlijk verstaan onder 'sociale rechtvaardigheid' blijkt echter dat daar niet zo eenvoudig een helder en eenduidig antwoord op te geven is. Het formele principe van rechtvaardigheid wordt omschreven als Gelijk behoren we gelijk te behandelen en ongelijken ongelijk naar mate van ongelijkheid.² Het principe zegt iets over rechtvaardigheid, maar zonder daar invulling aan te geven. Gezamenlijk nadenken over de woorden 'gelijk' en 'ongelijk', en die vanuit verschillende perspectieven concretiseren, geeft betekenis aan het concept rechtvaardigheid en maakt daarmee duidelijk hoe en waarom er sprake is van onrechtvaardigheid.

Hannah Arendt verenigt in haar mensbeeld gelijkheid en ongelijkheid op eigen wijze. Fundamenteel uitgangspunt in haar denken is dat "we're all the same, that is human, in such a way that nobody is ever the same as anyone else who ever lived, lives, or will live."³ De betekenis die zij geeft aan gelijkheid en de rechten die daarmee samenhangen, voegt een interessant perspectief toe bij de invulling van de formele definitie van rechtvaardigheid. Ze relateert (on)gelijkheid namelijk niet aan recht op (on)gelijke behandeling maar fundeert het recht op gelijkheid zelf. Hoe Arendt dat bedoelt, en welke implicaties het heeft voor positionering en rol van sociaal werk in relatie tot rechtvaardigheid, staat centraal in deze presentatie.

Abstracts ronde 5

Onderzoekspresentatie Platform Aanpak Criteria Kindermishandeling (PACK): Een participatief actieonderzoek om met een andere bril naar kindermishandeling te leren kijken.

Susan Ketner, Anna Veldhuizen, Rebecca Steendam

Deelthema: Sociaaleconomische rechtvaardigheid, epistemische rechtvaardigheid

In 2004 verscheen het boek “De maat van kindermishandeling. Meldcode en criteria van kindermishandeling” (Baeten & Willems, 2004). Het was bedoeld als hulpmiddel om kindermishandeling eerder en beter te signaleren. Naast een voorloper van de Meldcode bevat het boek criteria om de aard en ernst van kindermishandeling in te kunnen schatten. Dit hulpmiddel kan waardevol zijn voor professionals, maar de criteria zijn toe aan herziening. Ten eerste omdat de teksten gebaseerd zijn op een Amerikaanse versie van de criteria, zodat de voorbeelden niet altijd aansluiten bij de Nederlandse situatie. Ten tweede zijn de teksten inmiddels al wat ouder, en zijn er mogelijk nieuwe (wetenschappelijke) inzichten beschikbaar. Ten slotte zijn de criteria niet getoetst aan de ervaringen van slachtoffers: het perspectief van ervaringsdeskundigen ontbreekt.

In het Platform Aanpak Criteria Kindermishandeling (PACK) zijn onderzoekers, studenten, professionals en ervaringsdeskundigen bij elkaar gekomen om aan de slag te gaan met herziening van de criteria van kindermishandeling. Zij willen op basis van inbreng van wetenschappers, praktijkprofessionals en ervaringsdeskundigen komen tot een herziening, opdat professionals deze criteria kunnen gebruiken om meer grip te krijgen op het begrip kindermishandeling, om uiteindelijk kindermishandeling eerder en beter te herkennen en om de ernst ervan te kunnen inschatten.

Begin 2024 zijn twee studenten van de Master Social Work gestart met een participatief actieonderzoek, met als doel om te komen tot een gedragen, herziene versie van de eerdergenoemde criteria. Hiertoe is onder andere een scoping review uitgevoerd naar wetenschappelijke bronnen over de aard en ernst van kindermishandeling; zijn er bijeenkomsten geweest met ervaringsdeskundigen; en zijn professionals, studenten en omstanders door middel van een ‘lerende enquête’ bevraagd op hun perspectief op onveilige situaties. In deze presentatie nemen we u mee in de verschillende stappen in het onderzoeksproces én de resultaten daarvan. Op het moment van schrijven zijn de bevindingen nog niet bekend.

Abstracts ronde 5

Onderzoekspresentatie Samenwerking tussen onderwijs en zorg voor jeugd. Een kijkje in de keuken.

Viviënne Wolterink, Eli Haafkens, Margriet Braun

Lectoraat Social Work, Saxion Hogescholen

Deelthema: Sociaaleconomische rechtvaardigheid, specifiek kansengelijkheid

Binnen de netwerkcirkel Jeugd & Onderwijs, van de Werkplaats Sociaal Domein Twente richten we ons op de samenwerking tussen welzijn/zorg en onderwijs. Sinds de wet op het Passend Onderwijs is het streven om zoveel mogelijk kinderen in het regulier onderwijs te houden, ook wanneer daarbij extra ondersteuning nodig is. Steeds meer scholen zoeken samenwerking op met zorg- of welzijnsorganisaties om invulling te geven aan een integrale schoolaanpak. Maar hoe werkt een integrale schoolaanpak in de praktijk en wat zijn de werkzame elementen? Vanuit deze vraag is het idee ontstaan om werkbezoeken te organiseren bij vier basisscholen in Twente om zo praktijkkennis op te doen over de manier waarop een school invulling geeft aan een integrale aanpak.

Fase van het onderzoek: We hebben vier werkbezoeken afgelegd. Bij drie scholen is er samenwerking met gespecialiseerde jeugdhulp. Bij één school is samenwerking met het voorveld; het wijkteam in de betreffende wijk. We hebben de verschillende scholen bezocht met daarbij de factoren uit het onderzoek van (Rijnders, 2020) als kader. Deze factoren zijn: partnerschap, afstemming, bekendheid en toegankelijkheid. Hoewel de factoren zijn opgesteld vanuit de context van samenwerking tussen middelbare scholen en jongerenwerk, lijken ze ook geschikt om als framework te gebruiken voor onze context: die van basisscholen en zorg voor jeugd.

Na de werkbezoeken is in een gezamenlijke sessie gereflecteerd op opvallendheden, uitdagingen en werkzame elementen. Deze bevindingen worden momenteel opgetekend om te publiceren in een relevant vakblad.

Daarnaast reflecteren we op de bredere vraag of deze samenwerking tussen onderwijs en zorg voor jeugd bijdraagt aan kansengelijkheid.

Presentatie van het onderzoek: Graag presenteren we de opzet en uitkomsten van de werkbezoeken. Daarnaast hopen we input op te halen voor de manier waarop we vervolg kunnen geven aan ons onderzoek.

Abstracts ronde 5

Onderzoekspresentatie Inzet externe ondersteuning in Nederlands basisonderwijs – een kritische reflectie

Rogier Kattenberg & Tessa de Wild, beide onderzoekers bij het lectoraat Jeugd van Hogeschool Windesheim Zwolle.

Deelthema: Overige onderwerpen gerelateerd aan rechtvaardigheidskwesties en sociaal werk.

In deze onderzoekspresentatie willen de onderzoekers de resultaten van en reflectie op drie kortlopende onderzoeksprojecten van de Regionale Kenniswerkplaats (RKJ) IJsselland toelichten. In deze projecten is onderzoek gedaan naar de samenwerking tussen onderwijs en hulpverlening aan de hand van participatief actieonderzoek. Participatief actieonderzoek is een vorm van onderzoek waarbij de direct betrokkenen aan het begin van het traject inspraak hebben op de inhoud en verloop van het onderzoek, met als effect dat er sneller concrete veranderingen in de praktijk plaats kunnen vinden. De kernvraag in de vijf onderzoeken is hoe de inzet van externe ondersteuners, zoals maatschappelijk werkers of jongerenwerkers, bijdragen aan het bouwen aan een stevige pedagogische basis en aan het normaliseren (twee doelen uit de jeugdwet van 2015 en de Hervormingsagenda). In deze onderzoeken zijn de onderzoekers in gesprek gegaan met direct betrokkenen, zoals docenten, hulpverleners, ouders en leerlingen. Zij concluderen dat er niet genoeg gereflecteerd wordt op de vraag of de inzet van hulpverlening in een bepaalde situatie voor de lange termijn wel de juiste keuze is, maar dat de inzet wordt toegejuicht om redenen die een tekort in de context duidelijk maken en niet bij het kind: bijvoorbeeld te weinig tijd en te weinig expertise. Dit draagt een risico op steeds verdergaande medicalisering met zich mee, en een verschuiving van het pedagogisch welzijn van docenten naar externe ondersteuners.